

298/1

3-17

№ I

საქართველოს  
ბიბლიოთეკა



# ქვეტორა

ბ. ბ.



1890

ს ა რ ჩ ე ვ ი

ქურონალ «ჯეჯილი»-სა:

ბმპრ.

I.	ჯეჯილი, ლექსი მღვიმელისა. . . . .	3
II.	ჯეჯილი, ლექსი ვაჟა-ფშაველასი. . . . .	5
III.	გიგლიას სიზმარი შობა დამეს, საყმაწ. ამბავი, ბარკელისა. . . . .	6
IV.	მერცხლისა და ჭივჭავის ომი, ჰოქმა ლექსად, აკავისა. . . . .	12
V.	ჩენი მამალი, საყმაწვილო ამბავი, ვაჟა-ფშაველასი. . . . .	16
VI.	ციცუნას სიზმარი, საღსური ლექსი. . . . .	23
VII.	სპილო და ჭიანჭველები, საყმაწ. ამბავი, ი. გოგებაშვილისა . . . . .	24
VIII.	ბაზალეთის ტბა, ლეკუნდა ლექსად, ი. ჭავჭავაძისა. . . . .	26
IX.	შობა ლამეს, საყმაწ. ამბავი (ფრანგულიად). . . . .	28
X.	შვიდნი ვართ, ლექსი, რ. ურისთავისა. . . . .	34
XI.	სამი გლახა და ქრისტე-ღმერთი, ზღაპარი . . . . .	36
XII.	ღეთის შვილი. მოთხრობა კვ. გაბაშვილისა . . . . .	38
XIII.	თეზეოს, ბერძნების მითოლოგიად, ალ. ჭიჭინაძისა. . . . .	45
XIV.	ჭინჭველა, სამეცნიერო წერილი, ეფ. ჭ—ძისა. . . . .	57
XV.	სამაგიეროს გადახდა (ფრანგულიად). . . . .	61
XVI.	მელორობა (თამაშობა) ან-მანისა. . . . .	62
XVII.	მეფე და მეთევზე, ზღაპარი-გამოცანა. . . . .	64
XVIII.	სამი მგზავრი (იგავი) ან-მანისა. . . . .	65
XIX.	ლოკოკინა და ხელიკი. . . . .	66
XX.	მელა და ერკემალი . . . . .	66
XXI.	ანდაზები, გამოცანები, საღსური ლექსები, შარადა, რბუსი. . . . .	67



517

# ჰეჰილი

ს ა ყ მ ა წ ვ ი ლ ო ს უ რ ა თ ე ბ ი ა ნ ი

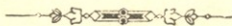
ქ უ რ ნ ა ლ ი

811

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო,  
დაბურდი, გახდი ყანაო!  
ი. დ.

№ I.

წელიწადი პირველი



ტფილისი

სტამბა ივ. ა. მარტიროსიანცისა, ორბ. ქუჩა, სახლი № 1—2.  
1890.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 7-го Декабря 1889 года.



## ჩ ე ჩ ო ლ ო



ამთარი კადის, სუველგან  
დნება თოვლი და სვავია,  
ია იმლებს, ჯეჯილსაც  
ამოუყვია თავია.

აქამდის იყო თოვლის ქვეშ  
დაფარულ-დაძაღულია,  
ანლა კი მზისა სსივებზედ  
კადამდია გულია.

შესედეთ ერთი ამ კონტას,  
რა ტურფა სანახავია!  
ისე თრთის დილის ნიავსე,  
ვით სღვის ტაღღებში ნავია.

ჯერ ჰატარა, ქორთაბ,  
 თანდათან განსდებო,  
 დანსხავს ოქროს თავთღვსა,  
 სღვანავით აღელდებო.

მომკენ, მოლეწვენ, კალოს ზირს  
 დადგება წითლად სვავია,  
 და განხარებს გულთა  
 იმისი დამთესვია.

მღვიმელი





ჭ კ ჯ ი ლ ი

ლეხის მარჯვენის ნაღვაწო  
 და გლეხის ოფლით მორწყულო,  
 ჯეჯილო ნაქირმაგეო,  
 უფლის წყალობით მოსულო!  
 დაგიმშვენებავ მინდორი,  
 ლამაზი გიჩანს პირია.  
 რა ქირნახული მოსულა  
 ფეხად და როგორ ხშირია!  
 თავს დასთამაშებს მერცხალი,  
 თან დასტიკტიკებს სირია, —  
 სტუმარი უცხო ქვეყნისა  
 და ჩვენის ქვეყნის შვილია.  
 ცამ დაგინამა და მიწამ  
 საზრდოთ გაუესო ძირია.  
 ვინც ნახავს, გაუკვირდება,  
 და მართლაც გასაკვირია:  
 ნორჩის ყვავილის გარშემო  
 არშია ავლავ ძვირია.  
 კურდღელიც შემოსჩვევია,  
 რომ აცმაცუნოს პირია.  
 დარაჯად უდგა ტორუა,  
 გალობას ეტყვის ტკბილსაო.  
 ღმერთო, გვიკურთხე ჯეჯილი,  
 ნუ აარიდებ პირსაო!  
 გვადირსე ყანადა ვნახოთ —  
 ნამგლებს გაჰქონდეს პრიალი;  
 მკერდ-ოფლიანის ბიჭების  
 ცასა სწვდებოდეს გრიალი,  
 და თანაც შევიწროებულს  
 მწყრებს ამოჰქონდეს ფთხრიალი!

## გიგლიას სიზმარი

## შობა ღამეს



ობა ღამეს. გიგლია და ამის დედა მარტონი არიან სასლში. ჭრბაქი ჩაიწვა, ჩაქრა. ბნელა. მსოფლოდ ბუხარში ობლად დარჩენილი მუგუ-სალი ბუტავს და ხანდახან ოდნავ ამოანათებს ხოლმე.

არ ეძინება გიგლიას, დარდი აწუხებს გიგლიას:—ამის ძაბა ცხვარშია წასული, სვალ შობა დღეს, ამაღამ შინ უნდა დაბრუნებულიყო. სად არის აქამდის?

—რა დაეძრთა, რად დაიგვიანა!—ვიძვიშებს გიგლიას დედა. ცა ირევა, იქნება ქარბუქიც ასტეფეს. ღმერთო, შინ მშვიდობით მოიყვანე, ღმერთო, იხსენ უბედურებისაკან!...

არ ეძინება გიგლიას, არც უნდა ძილი გიგლიას:—აკერ წელან დედამ თაროზე შედგა ცივად მოხარშული დედლი, ცხვრისა და ღორის ხორცი. ჯერ ისევ ომნივარი ასდით. რა კარგია დედლის ხორცი, მსუქან ღორსაც არა უმავეს რა! გიგლიას ნერწვევი მოხდის ზირში და მსუნავ კატასავით ტუჩებს აცმაკუნებს. სული სძლევეს გიგლიას, უნდა მიეპაროს, დედა რომ დაიძინებს, და ცოტა ხორცი მოციცქნოს. მაგრამ არ იხამს ამას გიგლია, არ იხამს,—ძარხვაა. დედამ რა უთხრა? კარგად ახსოვს გიგლიას:—შვილო, ამაღამ ქრისტე რომ დაიბადება, ცა გაიხსნება და, თუ ზირგაუხსნელი იქნები, რასაც ინატრებ, აკისრულდებაო...





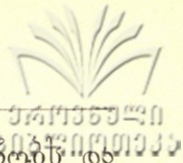
არ ეძინება გიგლიას, არც უნდა ძილი გიგლიას:—  
გიგლია მოუთმენლად ელის ცის გასსნას. ნატვრა აქვს გი-  
გლიას ღმერთთან, სასუეწარი:—ღმერთო, მამჩემი შინ მშვი-  
დობით დამბზრუნეო! მაშინ დედჩემიც განარბებული იქნება...

არ ეძინება გიგლიას, ფიქრებშია გართული გიგლია:—  
«სულ ორი დღეა, რაც დაგვითხოვა მასწავლებელმა. ღმერ-  
თო მომაგონე, რა გვიანბო მასწავლებელმა? ჰო, მართლა,  
ქრისტეს შობის ამბავი:—ქრისტე ბავაში დაიბადაო. ცაში  
დიდი, ბჭვერიანლა ვარსკვლავი ამოვიდაო. ცა გაიხსნა, ან-  
გელოსები ჩამოვიდნენ და იგალობესო: დიდებ მძღლა ღმერთ-  
სა და მშვიდობა აქ ქვეყანასაო. აქვე ახლოს მეცხვარეები  
იყვნენ, ანგელოსებმა ზირველად იმათ ახარეს ქრისტეს და-  
ბადებაო.... მამჩემიც სომ მეცხვარეა, მაშ ამალამ ცა რომ  
გაიხსნება, ანგელოსები ჩამოვლენ და ზირველად მამჩემს  
ახარებენო. რა მიხარინა, მაშ მამჩემს აღარაფერი დაუშავ-  
დებ. რატომ დედჩემს არ ვუბამე?... მეცხვარეები წავიდნენ  
ქრისტეს სანახავად, თაყვანი სცეს და ცხვარი მიუყვანესო...  
განა მამჩემს კი არა ჰქავს ცხვარი? მამჩემიც მიუყვანს  
ცხვარს, არ დასოგავს».....

გიგლიას ძილი ეზარება, გიგლიას თვალები ელულებ-  
ბა. გიგლია ძილს ვეღარ უძაგრდება...

—ეს რა ამბავიაო!—ჭკვირობს გიგლია: სიზმარში  
ვარ? არა, არა მძინავს! თვალები ღია მაქვს... ეს რას ვხე-  
დავ? ეს ვინ წამომსდარჩან თაროსე? შენი ჭირიძე, დედი-  
ლოჯან, —ქათამი, ცხვარი და ღორი! ცოცხლები არიან,  
ცოცხლები!... ეს რა მესმის? ლანარაკობენ და როგორ ლა-  
ზარაკობენ:

—არა, შენ როგორ გეთქმის რამე, —ეუბნება ღორი

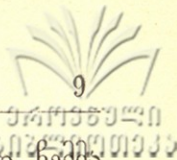


ცხვარს: შე საცოდავო, ჰატონი სუთს ტეავს გამძობს და მეექვსედაც რომ გაგატეაოს, მინც სძას ვერ ამოიღებ. ეელს რომ გჭრინან, მაშინაც კი სწორედ სძა ვერ ამოგიღია, ერთ საბრალოდ წაიკიკინებ და ფეხებს გაჭედილე. შე მინც შემომხედე, — ისეთს ევირილს ავტებს და იმდენს ვიჭევიტინებ სოღმე, მინამ მთელ ქვეყანას შევერი. დეე, ქვეყანამ გაიგოს, რომ თავსა მჭრინან.... რა ძალიან თავი მოგაქვს, რომ ხატობას საკლავად მივეყვართო. აი გავისძა ეგ ცინგულიანი თავი! — და ღორმა ძაგრა დინგი ამოჭკრა თავში.

— აი თუ ჩემი არა გჯერა, ქათამსა ვკითხოთ, ჩვენში ვინ უფრო კარგია, წაილულულა დაბრიევებულმა ცხვარმა: — აბა, ქათამო, შენ იცი და შენმა ქათამობამ, მართალი თქვი, შენ ხომ ღვთისნიერი ხარ; ტყუილად ხომ არ ამბობენ: ქათამი წყალს დაღვეს და ღმერთს ისე შესედავსო.

ქათამმა ერთი გადიკასკასა, თითქოს იამა, რომ ასე შეაქვსო, ფრთები შეისწორა და დაიწყო:

— ცხვარი ხომ ცხვარია, ძაგრამ ნუ გამიწერები კი, ღორო, და შენსე, სწორედ ვითხრა, კარგი არა გამიგია რა: ღორი ხარ და ღორი, რაღა ბევრი ვილანანრაკო, უსუფთაო, უფაქისო, ულახათო! სჭამ, სჭამ, სჭამ და ძლომა არ გკვიდება. გაგიშვერია ეგ დინგი, დასწანწალებ მთელი დღე და საცა წუმქესა ნახავ, ცხვირს იქ წაურევე. მართალია, მეც მივარს ნაგავში ქექა და საჭმლის ძებნა, ძაგრამ აბა შემომხედე, რა ფაქისადა ვარ. — ქათამმა თავმომწონედ ნისკარტი გადისვა ფრთებზე. — შენა? შენ კი სულ ტალახში ამოთუთსნული, ამოტურტლული დადინარ. აი ეხლაც, კაცმა შემოგხედოს, რას გეხვარ. წელან კი, — მე თითონ ვნახე — რაც შენა გხეხეს, რაც შენა გრეცხეს წყალში!... ჭო, კი-



დეე გაბიგია, რომ ეშმაკის სულიცა ხარ თურმე. ერთხელ ჩემმა დობილებმა, დედლიანთ ქათმებმა მიმიწატიეს თავიანთ სანაკვესე და იქ მიაბეს, — ქრისტემ რომ ეშმაკები დასწეველა, ის ეშმაკები სულ ღორებად იქცნენო.

— როგორ თუ მაგეებს მიბედავთო! — გაჯავრდა დორი, გაჯავრდა და შესჭვივლა, შესტა და შემოტრიალდა, წაჭკვრა და წამოჭკვრა დინვი და იქაურობა დააწიოკა: — ქათამს გული გაუსკდა, შეფთხრიალდა, კაკანით გავარდა და საქათმეში თავი შეაფარა. მამალს ქათმის კაკანსე გამოეღვიძა და ნამძინარეგმა უდროოდ ევიღვიღი მორთო. ცხვარი შიშისგან გადაირია, თავგადაგლეჯილი გარეთ გავარდა და ისე გაქანდა, რომ მარტო იმის ფეხის ბაკი-ბუკი-ლა ისმოდა. ღორიც ჭვივილ-კვივილით უკან გამოევიდა....

გიგლია თრთის შიშისგან. დედი, მიშველე, დედილო! — ვვირის გიგლია, — დედას არ ესმის გიგლიას სმა...

ეს უცბად რადამ შემოაძუქა და შემოანათა! — გიგლია ჯერ კიდევ გონს ვერ მოსულა. ამ შეუდამისას ესე რამ გაანათაო! — ჭკვირობს გიგლია... ჭო, ცა განისწაო, მოაგონდა გიგლიას, და ფიცხლავ ინატრა: დემართო, მამახედი შინ მშვიდობით დაბრუნეო!.. ავერ გიგლიას მამაც. ეს რამდენი მეცხვარეები არიან? მადლა ცაში რას იეურებთან! ავერ ცაში ანგელოსები დაფრინავენ, ტრედებივით დულუნებენ, ფრთებიც ტრედებსავით ასწიან....

— მამი, მამილო, მიშველე! — უმანის გიგლია მამას.

— აქ რამ მოგიუგანა, შვილო?.. რა ვინდა?.. მოიცადე მანდ, ესლავე მოვალ, აი იმ თხას მოვამბრუნებ, — თქვა, კომბალი მხარსე გაიღო და გასწია.

გიგლიას მამა თხას მისდევს, თხა უკან არ იხედება,



გიგლიას მამა ფეხს აჩქარებს, თხა უფრო ჩქარად მიდის. აგერ მიაღწენ ერთს კლდეს, დიდს, ძალაღს, მიუვალს. ახლა კი მოიბრუნებს თხასაო,—უსწრის გიგლიას. თხა ურსნაც არ იბერტვს, მიანობტებს არსეინად კლდეზე. გიგლიას მამაც თავს არ ანებებს. აგერ მალა, ძლიან მალა ავიდნენ კლდეზე. თხა წვეწვს მიაცმატუნებს, კბილები დაუკრეჭია და მიკიკინებს, თითქოს აქ არაფერიაო. გიგლიას მამა კი ძლივ-ძლივს მიფოფნავს. გიგლია გულის ცანცანით და კანკალით ადევნებს თვალს.

—უჰ, შე ტიალო,—ემუქრება გიგლია თხასა,—შე ეძმაკო, ეძმაკის გვერდო! აბა თუ ეძმაკი არ არის, რად უვარს უგზო-უკვლოდ სინარული კლდეებზე, მერე ისეთ კლდეებზე, საცა სულ ეძმაკები ბუდობენ.

აგერ შედგა თხა უკანა ფეხებზე, თვალები დააბრიალა, დაიკიკინა და რქებით დაეჯახა გიგლიას მამას. გიგლიას მამამ ერთი კი შეჭკვირა და კლდიდამ სრიალით ძირს წამოვიდა....

—მამილო, მამილოჯან!—შეჭკვილა სასწრლად გიგლიამ—და თვალები გააჭყეიტა. მამა თავს ადგა გიგლიას:

—რა იყო, შვილო, აქა ვარ! ჩემა ვვირილმა სომ არ შეგაშინა? ამ ვერანა ქოფაკს ქათამი მოეტაცა და იმას ვუჯავრდებოდი.

—მამი, მოჭსულხარ? ცოცხალი ხარ?.. მამ სიხმარი იყო, რაცა ვნახე?....

—ცოცხალი ვარ, შვილო, ვერა მხედავ?.. ღმერთმა სიხმარი კეთილად ავიხდინოს.

მსე ამოსულიყო და გიგლიას თვალებში სცემდა. მამა ცოცხალი მოსულა და დედაც განარებულია. გიგლიასაც

დააუწყდა საძინელი სისმაჩი და გახარებული ფეხზე წამოხტა.

ბედნიერი იყო კიკლია, ბედნიერად გაუთენდა კიკლიას  
შობა დღე.

ბარელი



მერცხლისა და ჭიკჭიკის ომი.



მოწუმპული, მცივანა  
 ჩანჩალით მიდის ზამთარი.  
 სუნი სდგას გაზაფხულისა —  
 დრო საქორწინოდ მზად არი.

აწ სადაც არის გაჩნდება  
 მახარობლადაც მერცხალი;  
 ჭიკჭიკს დაიწყებს საამოდ  
 ბუნების ეშხით დამთვრალი!

შორიდგან მოდის.. წინ უძევს  
 ბევრი ცხრა მთა და ცხრა ველი!..  
 „უზმოდ ნუ განვალ სახლიდან  
 და ხელ-პირ-დაუბანელი,

რომ არ დაგასწროს ჩიტუნამ,  
 და უთხრა: მიჯობნიაო!  
 მე გულის-ყური მემატოს,—  
 შენ ღმერთმა დაგიბნიაო!“

ეს რომ სთქვა ჩემმა გადიამ,  
 ვუფრთხილდებოდი მერცხალსა:  
 შარშანდელ იმის ნაბუდარს  
 არ ვაშორებდი მე თვალსა.

როცა მოფრინდა, მზად დაეხვდი,  
 ვაჯობე მახარობელსა!..  
 გამდელმაც მაღლი შესწირა  
 ცისა და ქვეყნის მპყრობელსა.

მერცხალმა ბუდეს მიჰმართა,  
მოსძებნა ძველი სახლ-კარი:  
მიგლესილს მყუდრო კუთხეში  
ვერც წვიმა სცემდა, ვერც ქარი!

იამა. ფრთა ფრთას შემოჰკრა,  
ჭიკჭიკით კარში გავარდა.  
ჰკრა.... აუკიდა კამარა...  
ცხრა გვარად შეინავარდა.

ეწყინა ჭიეჭავს, რომ ნახა,  
სთქვა: „ეს ვინ მოიწვიაო?  
სალხინოდ მოდის და ჭირი  
მას გულზე არ ასვიაო!..“

ჩვენი ზაფხული თუ მოსწონს,  
რალად იწუნებს ზამთარსო?  
ინდოა, გაუტანელი,  
მიჰყავს და მოჰყავს სხვა ქარსო!!

მე აქ ვარ დაბადებული,  
აქვე ვიზრდები, აქ ვკვდები,  
ჩემს ფერად-ფერად სამშობლოს  
ერთს წამსაც ვერა ვშორდები.

სიცხესაც ვიტან, ყინვასაც,  
ჩემის სამშობლოს ღიზინს და ჭირს,  
და მერცხალივით სხვა მხრისკენ  
არც გულს ვიბრუნებ და არც პირს!

რა სიმართლე აქვს, რომ მოდის,  
მიხდება მოზიარეთო?  
ან სულ ჩემსავით დასახლდეს,  
ან გამეცალოს გარეთო!“

ჩაუჯდა მერცხალს ბუდეში,  
 მიენლო მისვე საფარსა;  
 ნისკარტით სცემდა, ჰკორტნიდა  
 აბუჩად მოსულ სტუმარსა.

კულ-მაკრატელა, გულ-თეთრა  
 გაფრინდა დაღონებული.  
 ბუდეში დარჩა კულრაქა  
 ამაყი, გამარჯვებული.

ამ ღროს მოფრინდენ მერცხლები  
 გუნდად და დასცეს კიყინა;  
 მაგრამ გარედამ მუქარამ  
 შიგ მჯდომი ვერ შეაშინა!...

ბუდიდან იმზირებოდა  
 თავ-კისერ-მოღერებული!...  
 რომ ვერას გახდენ მერცხლები,  
 გაფრინდენ დამარცხებული.

გაფრინდენ, მაგრამ ისევე  
 მალე დაბრუნდენ სხვა სახით:  
 ყველას ბრჭყალები ავესო  
 და პირი სქელი ტალახით.

მისცივდენ, ბუდეს დაუწყეს  
 გლესა და ამოშენება,  
 რადგანაც ნებით ბელურას  
 გაფრენა აღარ ენება.

თალს უკეთებდენ, ბურთავდენ,  
 რომ გამოეღრჩოთ შიგ მტერი.  
 მაშინ კი შეკრთა მამაცი  
 შიშით ეცვალა მას ფერი.



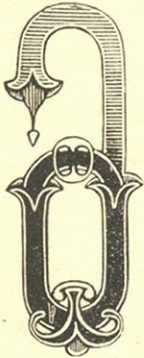
და გამოფრინდა ბუდიდან...  
დააგდო სხვისი სახლ-კარი,  
რომ მაგიერი მიეზლო,  
დაეცა მათთვის თავ-ზარი.

—  
მალე დაბრუნდა ჭივჭავი  
თავის მოძმების გუნდითა,—  
ასე განადგვინა მერცხლები,  
ქვა ასროლიეს კუდითა!..

—  
აქა-იქ მიფანტ-მოფანტეს,  
დასძლიეს... ხელი დარიეს!..  
მათი ტალახის შენობა  
ზედ თავზე გადაანგრიეს.

აკაკი





## ჩვენი მამალი

ეტად ამაყია ჩვენი მამალი: ესოში შედიღურად დადის, დრო-გამოშვებით შედგება და დაივიწყებს; ჯიჯლიბო გვერდსე გადაუგდია, როგორც თავ-მომწონე ბიჭი გადიგდებს სოღმე ქუღსა. საეფრები ხმლებივით ბოლოდამ უკანა აქეს გადაშვებული, თითქმის მიწასე ძიათრევს. მტრის მოსაკერი დესები შემოკაუჭებული აქეს; ეს დესები შუბი და ლანვარია, მტრის კასაკძირად დამხადებული.

ვაი იმ უცხო, მესობლის მამალს, რომელიც ჩვენს ესოში შემოსულას გაჭებდავს: ჩვენი მამალი დაუსვდება წინ და შეუტევს როგორც ლომი, აუტესს შემოსულს მტერს შედგარს ოძს. სასიკვდილედ შეებრძოლება ჩვენი მამალი მტერსა. გაიმართება მამლებ შორის ფარ-ხმლის ტრიალი: ქვეყანა შეიძვრის იმათ ბრძოლისაგან, მსე დაბნელდება მამლების ფესთა ანადენის მტვრისაგან.

ერთად შეგროვილი დედლები ანწლებში, დოლოებში ან ჭინჭრებში გულის ფანცქალით თვალს ადევნებენ ამ ორის გძირის ბრძოლას, ხან-და-ხან აკუტკუტდებიან, დმერთს ევედრებიან:

— «დმერთო, შენ კამარჯვებინე ჩვენს მამალს, დაამრცხე-ბინე ეგ ვიღაც უცხო მამალი მოთრეულა; აქ, ჩვენ თვალწინ, ჩვენს ესოში ჰამძლაუძობს და ჩვენსედ გაბატონება მოსწადებია.»

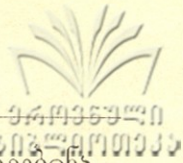
მამალმა კარგად იცის, რომ დედლებს ის ჰატრო-  
ნად მიანინათ და თავ-გამოდებით იმიტომ იბრძვის, იბრძ-  
ვის, თანაც თვალი და თვალი დედლებზე ჰრჩება: მოსწონთ,  
თუ არა ჩემი ბრძოლა, ჩემი ვაჟკაცობაო.

უნდა მამის ნახოთ ჩვენი მამალი, როცა გაიმარჯვებს,  
—ან კი როდის არ გაუმარჯვნიან!—როგორ ამუხად, მეფე-  
რად გაივლ-გამოივლის ესოში იქნება, თუ კალში, გაი-  
ბლინდება, შეგონს წინ გამოიშვერს, საყვირებს დასწევს, ეელს  
მოიღვრებს და რაც ძალი და ღონე აქვს დაივივლებს და  
დაივივლებს: გაიგე მთაო და ბარო, ცაგ და დედა-მიწავ,  
რომ გავიმარჯვე!

დაუძახებს და შემოირტყამს კარეშემო დედლებს და ეუბნება  
იმთაც: —«გაიგეთ, დარწმუნდით, თქვენც, ქალებო და ქალ-  
ბატონებო, რომ გმირი ვარ, გმირი, უძლეველი გმირი! ნუ  
გეშინიანთ სხვის ხელში არ ჩაგურით, მე თუ ცოცხალი ვარ  
და სული მიღვა; მიწამ არ უნდა შეჭამოს ჩემი ძეგლები,  
რომ ვერ გინატრონოთ, ვერ მოკიანოთ!»

—ვიცი, ბატონო, ვიცი, უზას-უნებურ დედლები: იმი-  
ტომ გვიეგონებ, რომ ეგეთი გმირი ხარ და კარგი ჩვენი  
ჰატრონი, უშინოთ ერთი დღეც ნუ გვაცოცხლოს დღერთმა!

—შენს ჯიჯლიბოს, ნისკარტს და დეხებს ვენაცვალე,  
—ეუბნება ერთი წვრილი თვალებით მოკირწეული  
თალხს კაბასე, ღაბუა ნაცარა ვარია, რომელიც ევალზე  
მეტად ეწონება და ეფერება მამალს, რომ მუდამ ამის მხრუნ-  
ველი და მფარველი იყოს და სხვებში გამოარჩიოს. დედა-  
ლები იგონებენ მამლის მამინდელს სიმამაცეს, როდესაც ქათ-  
მებს ქორძა დაუტია. ამ გაუმადლარმა ფრინველმა ერთს



დედალს გაჭკობ ბრჭყალი და მამლა-სა და ტოკებინს...

ეს ამბავი ასე მოხდა. სწორედ გარეჟრეჟსე ჩამოფრინ-  
და მამალი ქანდარიდან, თან მოჭეუნენ დედლები და უცდი-  
დენ ზატრონს, რომ საკენკი დაეყარა ქათმებისათვის; დასე-  
ირნობდენ ესოში, ფრთებს ისწორებდენ... მამალი მედიდუ-  
რად მიდი-მოდიოდა და ქათმებს არიგებდა, რომ არ გა-  
ფანტულიყვნენ. სწორედ ამ დროს დაუტია ქორმა, დაესურა  
ერთს მსუქანს დედალს, უნდოდა წაელო. გადასტა მამალი,  
მეუტია ქორს და გაჭკობ დეხები. ქათმებმა ასტეხეს წიკო,  
ტირილი და ჩივილი: «ვაჭმე, ქორი, ვაჭმე ქორიო!»—გა-  
ისძოდა. მამალი და ქორი შეიბნენ, დიდხანს იბრძოლეს,  
მამალი გულად და იყო, მაგრამ ქორმა დასძლია, რამდენსამე  
ადგილას დაგვიჭრა,—ეს წელულები დღესაც ეტეობა ჩვენს  
მამალს: ერთი იარა კიდევ მოურჩა ნისკარტის ძირსე; მე-  
ორე ჯიჯლიბოსე ეტეობა, ცალი კბილი ჯიჯლიბოსი მო-  
კლეჯილი აქვს; მესამე ჭრილობა ბიბილოსეა,—რომელიც  
შუასე აქვს გახეთქილი...

ის-ის იყო თითქმის ქორს უნდა დაეძლია მამალი,  
შეერცხვინა დედლებთან და, ვინ-იცის, იქნება შეეჭამა კი-  
დეც, მაგრამ დედლები მიეშველენ თავის ბატონ-ზა-  
ტრონს, თავის მეუფეს... ქორმა ნისკარტ-გადებულმა და-  
უქმია დედლებს და გაფანტა; დედლებისგან გამხევეული  
ერთხელ კიდევ მოასტა მამალი, მაგრამ ამაოდ; ქორმა  
უანგრატო დაუჭირა და გაითრია. საქმე გაჭირდა, იღუ-  
პებოდა გძირი, დიდის ოჯახის და ცოლ-შვილის ზატ-  
რონი ვაჭვაცი!..

სწორედ ამ დროს გამოხტა საიდანაც ჩვენი კატა  
და გაექანა მამლის მისაშველებლად. რა ნახა ქორმა გა-

ტა, ანებ<sup>ა</sup> თავი მამალს, ელვასავით სწრაფად წამოხტა, გასწია და რა გასწია,—ენით გამოუთქმელა, როგორ შეშინებული მიათხთხსებდა ქორი თავის ლევა ფრთებს. ათი ვერსი დაუსვენებლად იფრინა. შორს, შორს მთის ძირას დაჯდა ერთს ვერსვსე და იქიდან მუქარას უთვლიდა მამალს:—«მოიცა, მამლო, თუ შენი ჯავრი არ ამოვიყარო, და ჩემებურად, ქორულად ნახუერი და ბღღვერი არ აგადინო, თუ შენი დესები აქ, ამ ვერსვის ტოტსე არ ჩამოვკიდო!»

მამალს ქორის ტრახანი არ ესმოდა, გმირულად დასერიწობდა ეხომი დედლებს შუა და ეიოდა რაც ძალი და ღონე ჰქონდა:—«მოგხვდა თუ არა, ქორო, მე მამალს მემახინა, ეგ არაფერი, კვლავ უბრესს მოვლოდე!»

## II

მველთაგან ტუეილად კი არ არის ნათქვამი: ცინეს რა გასტეხდა გარედამ, შიგნიდან რომ არა ტუდებოდესო. რამდენი ომი გადუხდია ჩვენს მამალს სსვა მამლებთან, და ქორთან ხომ ეს მესამეა ჰქონდა ბრძოლა, და მანც კიდევ ვერ გატეხეს მამალი, იძას ისევ მამლური გული შერჩა, მამლური მორთულობა და იარაღი. დღეს კი ღამის ეს საოცარი გმირი ზამქულად გახდეს, დამცირდეს თავის ოჯახის თვალში. ან კი რაღა დამცირებაა საჭირო; თქვენი მტერი დამცირდეს და ჩავარდეს იმ ეოფაში, რა ეოფაშია ც ჩვენი მამალია დღეს.

სახლში მამლის საუბედუროდ ინდაურები გაიჩინეს,— გაიჩინეს ეს აბლატი, ჩერჩეტი, კიუკივა ფრინველები. მამალს, რასაკვირველია, არ ეჭაშნიკა ინდაურების ფარ-



ფაში ესოში, იმათი ახმასი ტანი. განა მამალი იმიტომ იჭიბება, რომ სსვა ფრინველი გამობმანდეს ესოში და გაუჭიბავად თითქმის ორჯულ მეტი სწანდეს მამალსე?! ამას მამლის გული ვერ აიტანს. ეს უცხო ფრინველები ამის თვალ-წინ ჰქეპენ ქათმებთან ერთად სკეპენს და აწიოკებენ კრუს-წიწილას, უნისკარტებენ წიწილებს თავში? მამალი ამას ვერ დასთმობს, ვერა! იმას ძალიან უყვარს ზატარა წიწილები, ფუნხულა ბუმბულით შემოსილები რომ დაცუცუნებენ დაბლა და იმანიან: «წიანაწიანო!»

წიწილებისა და იმათ დედების გულისთვის მამალმა რამდენიმე ინდაური ცაღკაცაღკე გალანს. ბოლოს ინდაურებმა ზირობა შეკრეს, რაკი თითო ვერან აკლებდა მამალს, რომ ერთად, კრებულად, დასსმოდენ თავსა და ჩაქოლათ...

ერთხელ გამარტოებით მოიგდეს და მიესივნენ ეოველ-მსრივ ჩვენს მამალს ეს ეუუუხი ინდაურები; თან უშნოდა სტოდენ და თანაც სცემდენ საცოდავ მამალს, მთელი ტანი დაუწველულეს, დაქოჩრეს, ძალიან დაქოჩრეს, კანსწიეს და გამოსწიეს. ჩვენმა მამალმა საოცარი, თუძეკი მოსალოდნელი, გპირობა გამოიჩინა და რამდენიმე ინდაური დასჭრა კლანჭით; მაგრამ რას განდებოდა საბრალო გპირი ძტრის ურიცხვს რანძთან. მამალი თითქმის სულ გაატიტვლეს ინდაურებმა: საწყალს მსრის ძირებში და ორგანსამგან გვერდებში თუ ეგრა ბუმბული, თორემ დანარჩენი ტანი მთლად გაუშიშვლეს, ჯიჯლიბო ნახევარი გადააფცქენეს, საეივრები და, თითქმის, მთელი ბოლო მოაკვნიტეს. დღეს ამ ეოფაშია მამალი, საბრალო სანასავია სწორედ ეს ოდესმე ახოვანი, გულოვანი და ტანოვანი ვაკეცდი. ძტერსაც,

ქორსაც კი შეეცოდებოდა, მაგრამ ინდაურებმა არ შეიბრუნეს.

მანამ ძელაუში და მუსლში ძალა ჰქონდა მძალს, იბრძოლა და როცა დაიღალა, დაოსდა, არაქათი გამოელა, გატედა, რაცრაცით და ბარბაცით გასწია დასამძლად. ინდაურებმა დაჰკეციეს და დაესივნენ, მაგრამ ჩვენმა მძალმა ჭინჭრებში შეასწრო და ამით უშველა თავსა. სედაც დიდი წვიმა დაუშვა; დასველდა, გაილუსკა, გაიენა და დაწვებინა ბაგბაგი მძალს. ამ ბაგბაგზე ბაღლებმა მიაცნეს და გამოიყვანეს ნაომარი გმირი. მძალს სიარულის თავი აღარა ჰქონდა.

—ვაჰმე, ვაჰმე, ჩვენი მძალა,—ტირილის ხმაზე ამბობდნენ ბავშვები: როგორ უცემნიათ საწელისათვის მაგონებს ინდაურებს!

აიყვანეს, წამოიყვანეს და დასვეს კერაში ცეცხლა-ბირას. ჩვენს მძალს არ ესმოდა, არ იცოდა, რა ამბავი იყო იმის თავსა. მარტო ის ანსოვდა და იცოდა, რისთვისაც მიძვრობოდა ჭინჭრებში: დედლებმა არ დაძინასონ შერცხვენილი, თავლანთ დასსძულიო. დედლები უკვე ქანდარასე იხსდნენ გულ-შეწუსებული და მოუთმენლად ელოდნენ მძლის მოსვლას, იმათ არ იცოდნენ, თუ რა უბედურება ადგა მძალს. არ იცოდნენ ბეზავებმა, რომ მძალს ინდაურებმა ფარსხალი თავსე დააღწეს.

მძალი თვალე-დასუჭული, ჩინადე-დაკიდებული, მხრებ-დაშვებული, თავ-ტანი სისხლიანი საცოდავად, გულ-საკლავად იჯდა ცეცხლთან და თებოდა. იმისი მხანველი ბაღლები უფრო მძალსე მეტად დანადგლიანებული შესჩერებოდნენ მძალს და ესგეწებოდნენ ღმერთს: —«ღმერთო, შენ უშველე







## სპილო და ჭიანჭველები



ინდორში ამალგებული იყო ბეგობი. „ამ ბეგობში ჭიანჭველებს ბუდე ჰქონდათ. იმავე მინდორში სპილო სძოვდა. სპილო მიუახლოვდა ჭიანჭველების ბუდეს, უნდა ფეხი დაეღა და დაენგრია. ჭიანჭველები მოეგებნენ წინ სპილოსა და შეეხვეწნენ: „ღმერთი გადღეგრძელებს, გზა აგვიქციე, ბუდეს ნუ დაგვიანგრევ, ჩვენსა და ჩვენის შვილების ცოლოში ნუ ჩასდგებიო.“

სპილომ გულქვაობა გამოიჩინა, ყური არ ათხოვა ჭიანჭველების ვედრებასა და სთქვა: „რად უნდა შევისმინო ამათი თხოვნა, ერთი წიწკნანი არიან, სამაგიეროს გადახდა არ შეუძლიანთ, ისევ ისა სჯობია ჩემი ძალა მათზედ გამოვიჩინოვო.“ დაადგა თავისი ტლანქი ფეხები ჭიანჭველების ბუდეს და ჩაუნგრია.

ჭიანჭველები საშინლად გაბრაზიანდნენ სპილოზედ, მიეხვივნენ, აუცოცდნენ ტანზედ ფეხებიდგან, ზოგი ყურში შეუძვრა, ზოგი ცხვირში, ზოგი პირში და დაუწყეს უწყალოდ კბენა.

სპილო ბევრს ეცადა, როგორმე მოეშორებინა თავიდგან თავისი მწვალებლები, მაგრამ ვერას გზით ვერ მოახერხა. ჭიანჭველები, რაც ძალი და ღონე ჰქონდათ, ჰკბენდნენ და ჰკბენდნენ სპილოსა, არც დღისით და არც ღამით მოსვენებას არ აძლევდნენ. სპილომ ახლა კი ცხადად დაინახა, რომ პატარა სულიერებსაც შესძლებიათ სამაგიეროს გადახდა, ბევრი ინანა, რად ეუმტრე ჭიანჭველებსაო, მაგრამ გვიანლა იყო.

ჭიანჭველები თავისას არ იშლიდნენ და შეუსვენებლივ საშინლად სტანჯავდნენ სპილოსა: დაუსრულებელმა სიმწარემ, რამდენისამე დღის მოუსვენრობამ მთლად გადარია სპილო, აღარ იცოდა, რა ექმნა, და კლდეზედ გადავარდნა ელოდა.

მაშინ სპილომ იკადრა თავის მომდაბლება, დაუხოქა ჭიანჭველებსა და შეევედრა მათ დიდითა ვედრებითა: „ოღონდ ეხლა კი მაპატიეთ და გეფიცებით, რომ ჩემს სიცოცხლეში იოტის ოდენას აღარას გაწყენინებთო.“

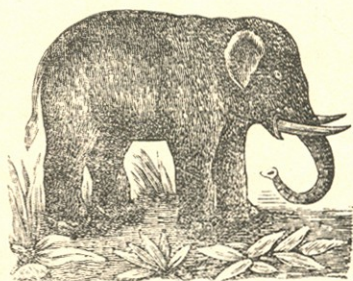
ჭიანჭველებმა უპასუხეს: „კარგი, სასჯელად მაგ ტანჯვას გაკმარებთ, შენსავით გულქვაობას არ გამოვიჩინოთ, შეგიბრალებთ და გაპატიებთ, მხოლოდ ამ პირობით: დღეის შემდეგ შენ აღარ უნდა გაბედო არამც თუ ჩვენი წყენა, არამედ არაფერი არ უნდა დაუშაო სხვასაც, მეტადრე პატარასა და სუსტსაო.“

სპილომ ხელმეორედ შეჰფიცა და თავდებად მისცა მალლა ცა და ძირს დედა-მიწა.

მაშინ გამარჯვებული ჭიანჭველები დაეხსნენ სპილოსა, ჩამოვიდნენ ძირსა და მხიარულად წავიდნენ ახალის ბუდის ასაშენებლად. ჭიანჭველებს ისე თავის ძალის გამოჩენა უზარმაზარს სპილოზედ არ უხაროდათ, როგორც ისა, რომ სულგრძელობით და გულკეთილობით აჯობეს მას.

იმ დღის შემდეგ სპილო შეიქმნა მეტად მომთმენი, სულგრძელი, მშვიდი და უწყინარი ცხოველი....

ი. გოგებაშვილი





II

მარტო ერთნი სირინოზნი  
იმ აკვანს გარს ეხვევიან,  
მარტო ივინი გრძნეულნი  
დასტრფიან და დაჰმღერიან....

ამბობენ თამარ-დედოფალს  
ის აკვანი იქ დაუდგამს,  
და ერს თვისთა ცრემლთ ნადენით  
ტბა კარვად ზედ გადუხურავს.

ამას კი აღარ ამბობენ,—  
აკვანში ვინ ჩააწვინა,  
ან თვით ერმა თვისი ცრემლი  
ზედ ტბად რისთვის დაადინა....

ილია ჭავჭავაძე



## შ ო ბ ა ღ ა მ ე ს

(ფრანგულიდან)



### I

ორს, შორს ჩვენგან, სხვა ქვეყანაში ერთ დიდ ტყის განაპირას იდგა პატარა სახლი. სახლის წინ ბაღი იყო ეკლით შემოღობილი. ამ სახლში სცხოვრობდა მეშეშე პეტრე თავისი ცოლითა. პეტრე და იმისი ცოლი მარინე ტკბილად ცხოვრობდნენ და შეჭხაროდენ თავიანთ ერთად ერთს ქალს, პატარა გოგონას ელენეს. ამათი სახლის სისუფთავე სწორედ სამაგალითო იყო. ქმარი ყოველ დღე ტყეში შეშასა სჭირდა გასაყიდად, ცოლი სახლს უვლიდა, მოკლილ ღროს ფასიდაც მუშაობდა—ხელთ-საქქეს აკეთებდა; არც ელენეს ივიწყებდა, თავის პაწაწასთვის ტანისმოსის შეკერვასაც ასწრობდა. ხუთი წლის ელენეს ამ ბოლოს ხანებში კიდევ დააწყებინეს წერა-კითხვა.

კვი დარში მამა ხან-და-ხან ტყეში წაიყვანდა ხოლმე ელენეს თხილის საკრეფად. ეს დღეები სწორედ დღესასწაული იყო ყმაწვილისთვისაც და შეილის მოყვარულ მამისთვისაცა. ოჯახის ნუგეში და გამამხნევებელი ელენე იყო. ეს ყმაწვილი გაუჩნდათ პირველ ვაჟი-შვილის შემდეგ, რომელიც მალე მოუკვდათ. მშობლები ძალიან სწუხდნენ და დარდობდნენ შეილის სიკვდილს. ნუგეში მიეცათ მხოლოდ მაშინ, როცა ქალი ეყოლათ. პეტრემ სიხარულით აღარ იცოდა რა ექნა, ღმერთს მხურვალე მადლობას სწირავდა.

ყმაწვილი გადაშლილ ვარდსავით წითლად ღვიოდა. თავის ტიტიანთ მთელს სახლს სიცოცხლეს აძლევდა. დედ-მამამ ერთი ორად მოუმატა მუშაობას, რომ ჩვენს გოგონას არა დავაკლოთ რაო. ბევრჯერ დიდს გაჭირებაშიაც ჩაეარდნილან, სამუშაო გამოჰკლევიათ,

საზრდო შემოჰკლებიათ და ხშირად მშვიდრიც დარჩენილან, მაგრამ ერთი ორიოდე გროში მაინც ყოველთვის ჰქონიათ შავი ღლისთვის გადაგდებული.

ოღონდ ამათ ელენეს არა დაჰკლებოდა რა და თითონ შიმშილსაც არას დაგიდევდნენ. მოვიდოდა დღესასწაული და ელენეს უთუოდ ან კაბას უყიდდნენ, ან სათამაშოს; მაგრამ უნდა გენახათ საბრალო დედ-მამის მწუხარება, როდესაც ნაყაირათევი ველარ გასწვდებოდა საჩუქარსა.

ელენე არც ერთს დღესასწაულს ისე არ მოელოდა, როგორც შობა დღეს, თავს მოაბეზრებდა ხოლმე დედას ბევრის გამოკითხვით ქრისტეს შობის ამბავისა.

## II

ერთხელ პეტრეს ტყეში მოუგვიანდა. გადიოდა დღეები, შობა მოახლოებული იყო და პეტრე კი არსადა სჩანდა. მარინესაც საკრავის ფული ჯერ ვერ აეღო, შენახული ორიოდ გროშიც გაუთავდა. დადგა შობის წინა დღე.

—დედი, შობისთვის რას ამზადებ? დედი, როგორ გავატარებთ შობას? — ტიტინებდა ელენე, და ამის ტიტინი გულს უკლავდა საბრალო დედას. მარინე ოხრავდა და ფანჯარას თვალს არ აშორებდა, თითქოს იქიდან რაღაცა ნუგეშს და იმედს მოეღისო. მაგრამ გარეთ მხოლოდ ქარს ზუზუნნი გაჰქონდა და თოვლს აყრიდა ფანჯრებს. შაშვები ბაღის ღობეზე შემომსხდარან და წითელ ეკალსა ჰკენკენ. ჩამავალი მზე ცას ალისფრად მოჰფენოდა. ზამთრის ცივი ღამე ნელ-ნელა მოიპარებოდა და მუქარას უთვლიდა, ვინც ღამე გარეთ დარჩებოდა.

მარინემ მეორედ შეუყვთა ცეცხლს და ზედადგარზედ ქვაბი შედგა. მუჭულოს შეჭამადს უმზადებდა თავის პეტრეს. შეღამდა. ქარი მატულობს, იმისი ზუზუნნი ბანს აძლევს ცეცხლის მზიარულ გუგუნს. ელენე მისჯდომია დედას გვერდით და ისევ ქრისტეს შობის ამბავსა ჰკითხავს. სხვა რა დარდი აქვს ელენეს! დედას კი ორი დარდი აწუხებს: ერთი, რომ ყმაწვილი უსაჩუქროდ რჩება, მეორე — ქმარი არსადა სჩანს.

კარგა ღამემ გაიარა, პეტრე ტყიდან ჯვრაც არ დაბრუნებულა.



ამ დროს დამშეული მგლები დაწრწიან ტყეში, ნადირი ტყილამ გამოდის სახეტილოდ. მარინე შიშმა აიტანა. „ვინ იცის, რა უბედურება შეემთხვა პეტრეს გზაშიო“? — ფიქრობდა.

ელენეს ძილის დროც მოვიდა, ყმაწვილს დედის კალთაში სთვლემდა; მარინემ ცეცხლა პირას გაჭხადა ტანისამოსი და ჩააწვინა ქვეშაგებში.

ეხლა სულ მარტოდ მარტო დარჩა მარინე. შიშმა აიტანა და ცახცახი დაწყებინა. საშინელი ქარიშხალი ამოეარდა და საზარლად გაიღმუილებდა ხოლომე ხან-და-ხან.

დიდ ხანს არ დარჩენილა მარინე მარტოდ. აგერ მოესმა ნაცნობი ფეხის ხმა. პეტრემ შემოაღო კარი და შემოვიდა მთლად შეთოვლილი. ბედნიერებით სავსე იყო პეტრე, პატარის ქვეშაგებს რომ დაჭხედა; მერე გადაჰკოცნა ცოლს და მოქანცული დაეშვა ცეცხლა პირას.

—სადა ხარ, კაცო?... მე კი ჩემი დამემართა შენ ლოდინში და? ჰკითხა მარინემ.

—უჰ! საიღამ მოვდივარ რომ იცოდე!... ეჰ, რა სჯობია სახლის კერას!... ნარდი საქმე მქონდა აღებულო, საშობაოდ მინდოდა გამეთავებინა, რომ ერთი-ორად ამელო ფული.... ჩვენი მოძღვარი სულ იმას გვიქადაგებს, ჩემო მარინე, რომ ღმერთი სწყალობს კარგს და გამრჯე მუშაკსაო... აი ამიტომ მომიგვიანდა ცოტად. შენ რისა გეშინოდა, ხომ ხედავ ამ ცულს და ნაჯახს, ან მგლები რას მიზამდენ და ან სხვა ვინ რას დამაკლებდა.

ქმარს სუფრა გაშლილი დახვედრა მარინემ. დასხმული შეჭამადის ოშხივარი მალლა აღიოდა. პეტრე მოუჯდა სუფრას და მადიანად შეექცეოდა თავის კერძს, როგორც ნაჯაფავი და ნამუშავარი კაცი. ბევრი მდიდარი ინატრებდა ამის მადს.

პეტრე თუმცა გულიანად სჭამდა პურსა, მაინც შეამჩნია, რომ იმისი მარინე ხელს არას აკარებდა და ჩაფიქრებული იჯდა.

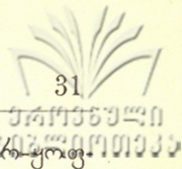
—რა დაგმართვია, დედაკაცო, რას ჩაფიქრებულხარ? რატომ არასა სჭამ, ხომ ავად არა ხარ?

—არა, ჩემო კარგო, არა მიშავს რა.

—ხომ მხედავ, როგორ გამგელებული ვქამ!... გემრიელი შეჭამაღია. შენც ხელი მოჰკიდე.

—არა მშოიან.





—შენ რაღაც დაგმართია? მითხარ, რა მოხდა ჩემს აქავე ნაში? ელენე ხომ არ არის ავად?

—არა, არა; ელენეს არა უჭირს რა!—მე, მე მაწევს გულზე ნაღველი.—ხომ იცი, რომ ხვალ შობაა. დღეს ელენემ მთელი დღე მოსვენება არ მომცა, სულ იმას მეტიტინებოდა, ქრისტე რა საჩუქარს მომიტანსო. \*

ჰხედავ იმის ფეხსაცმელს ბუხრის წინ,—ცარიელია. ფული არა მქონდა, რომ მეყიდნა რამე.

პეტრე ჯერ ცოტახანს გაჩუმდა. და მერე დაწყნარებით უთხრა თავის ცოლს:

—ნუ ნაღველობ, ჩემო კარგო, არა უშავს რა, საჩუქარი ცოტა დაუგვიანდება. ამ ერთ კვირაზედ, საახალწლოდ, მივიღებ ფულს. აბა, ჩვენს გოგონას მაშინ ვუყიდით კაი საჩუქარს! კმარა, ნუ ნაღველობ! ან კი რა არის სანაღველი? ელენეს მოცდით რა დაუშავდება?... ხომ ჰხედავ, მე რა გემრიელად შევექცევი, შენც აიღე კოვზი ხელში.

სუფრა მალე აალაგეს. პეტრემ შეუკეთა ცეცხლს ტყიდამ მოტანილი ფიჩხი. ოთახი ერთბაშად განათდა. პატარა ხანს შემდეგ სახლში სიხუმე ჩამოვარდა. დაღალული ცოლ-ქმარი ღრმა ძილს მიეცა; აღარც ქარიშხალი აწუხებდათ, აღარც ტყიდამ მგლეების ღმუილი.

გათენებისას ქარი ჩავარდა. მიყრუებულ სახლში ფანჯრიდამ მკრთალს ნათელს თვალი შემოეჭყიტა და ელენეს ქვეშაგებს დასჩერებოდა. ერთი საათი იქნებოდა, რაც ელენეს გავღვიძნა და გათენებას ელოდა; თვალები ბუხრისკენ მისჩერებოდა, საცა იმის ფეხსაცმელი ეწყო—მიიხედ-მოიხედა და რო ნახა, დედასა და მამას ჯერ ისევ სძინავთო, გადმოცოცდა ქვეშაგებიდამ და ხელების ცაცუნით დაიწყო ფეხსაცმელების ძებნა; აი ერთს ფეხსაცმელს წააწყდა.

საწყალი ელენე! აკი ცარიელი დაჰხედა, — თვალები ცრემლებით აევსო. აგერ მეორე ფეხსაცმელიც იპოვა. ჩაყო შიგ ხელი და სიხარულისაგან გულმა ფანქალი დაუწყო, ხელში რაღაცა მოედო, თბილი,

\* საფრანგეთში და სხვა უცხო ქვეყნებშიაც ჩვეულებაა აქვთ, რომ საშობაოდ ყმაწვილებს უთუოდ რაიმე საჩუქარს მისცემენ. ყმაწვილებს წინა დღითვე არ ეტყვიან, რა საჩუქარს უმზადდებენ, და შობა ღამეს ფეხსაცმელში ჩაუწყობენ ხოლმე. ყმაწვილებმა ეს კარგად იციან და ამიტომ შობა დღეს, გაიღვიძებენ თუ არა, მაშინვე ფეხსაცმელს დაუწყებენ სინჯვას.

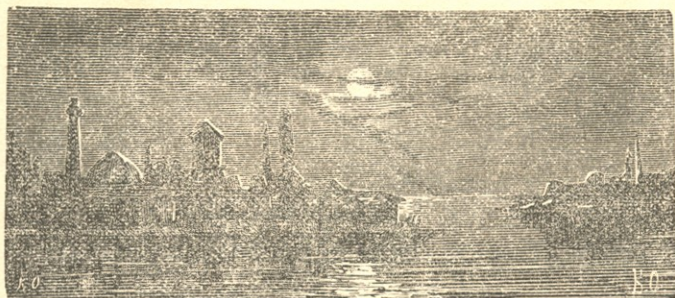


ტარა ელენე, რომელიც ეხლა სიხარულისაგან ფეხზე აღარ დგებოდა.

„ღეთის საჩუქარი,“ შეილო, — უთხრა დედამ. თუ არა და იცი რა: — შობა ღამეს ხომ ალილოზე დადიან ხოლმე, შეილო! ეგ საწყალიც ალილოზე მოსულა, — მაშ მოდი, შეილო, და „ალილო“ დავარქვათ.

დაერქვა მას დღეს აქეთ ამ ღეთის ნაჩუქარს ჩიტს „ალილო.“

— „ალილო“! შესძახებდა ალერსით ელენე, და „ალილოც“ დაიწყებდა ჭიკჭიკს, თითქოს ელენეს პასუხს აძლევსო.



## შ ვ ი დ ნ ი ვ ა რ თ

(აზრი რუსულიდან)



ინ შემეხეხა გოგონა, ტურფა, თმა-ხუჭუქიანი, რვა წლის თუ იყო ბალანა, სახე მეტყველი, ჭკვიანი; რომ დამინახა, შეჩერდა, ღიმი უქროდა პირზედა, სულაც არ შეკრთა, იცდიდა იქვე გზის განაპირზედა. მაშინ სოფლელი, ჩით-კაბა, შეენოდა როგორც ველია, — წინ წავდექ მისაფერებლად, თმაზედ ვადგუსვი ხელია, მერე წყნარის ხმით და ტკბილად შეეკითხე ალერსიანად:

— „ნეტა და-ძმანი თუ გყვანან? სულ რამდენი ხართ ძმინათ“?

— „შვიდნი ვართ“ — მითხრა, „ბატონო: ორი გემზეა ზღვაშია, ორნი სოფლებში წავიდენ, სამუშაოზედ მკაშია, ორნი და-ძმანი დავმარხეთ, იავადმოყოფეს მწარეთა, ერთიც მე, დედასთანა ვარ... დიახ, შვიდნი ვართ სწორეთა“...

— „რას ამბობ, გოგო? თუ ორნი თქვენ მიწას მიაბარეთა, ხუთნი ყოფილხართ მაშ ეხლა ყველანი შინ და გარეთა?“

— „არა, დედას მზემ, ბატონო!... შვიდნი ვართ სწორედ და-ძმანი: ორი აქ ასაფლავია, ერთი მე, ოთხნიც ხომ სხვანი?“...

— „კიდევ!... ვერ მიჰხვდი მგონია?... აბა რას ამბობ, დაიავ?... ხუთნი ყოფილხართ, თუ მართლა ორი აქ ასაფლავია!!“

— „შვიდნი ვართ, ძიავ, დედას მზემ!.. ვერ მიგახვედრე?... რამომდის?!.. სულ ათი ბიჯი არ არის ჩვენიდგან სასაფლაომდის....

მე იქ ზაფხულში წინდას ვქსოვ, ვზივარ და ვუძღვრ და-ძმასა, მთვარე გვინათებს ლამაზად, სხვა ძმები ზიდვენ შინ ძნასა.

ზოგჯერ ყველს და პურს მივიტან, იქვე ვქამ ტკბილად ვანშამსა, ხან იქვე წამოვუწვები და მივიძინებ ერთ წამსა...

ჩემი ღია კეკელა ავად რომ გახდა, იწვალა,

მოგეშორდა, მორჩა ტანჯვასა, იმას უშველა ფუფალამ...

დავასაფლავეთ... როცა რომ ამწვანდა ბალი და ველი,

თან წავიყვანე ტიტოკო და კეკელასთან მიველი...

იქ ვითამაშეთ, ვიცელქეთ, იეზი ვკრიფეთ მთელ დღესა...

დაზამთრდა... ტიტოკ მოგვიკვდა, გვერდთ მოგუწვინეთ კეკესა! "...

— „მაშ რამდენი ხართ, პაწიავ?.. ორნი თუ ზეცას არიან?..."

ხუთნი იქნებით თქვენ ეხლა, რომ ჩაუფიქრდე გვარიან "...

— „არა, ბიძიავ, შვიდნი ვართ... არ მოკედეს ჩემი თავია!..."

— „ხუთნი იქნებით, გოგონავ, ორნი თუ ასაფლავიან?..."

— „რა ვქნა, რა წყალში ჩავარდე“, — იძახდა: „თუ მწამს ღმერთია!..."

შვიდნი ვართ, შვიდნი, დედას მზემ, ყველა და-ძმანი ერთიან "...

რ. ერისთავი



## სამი გლახა და ქრისტე-ღმერთი



(ზღაპარი)

ყო და არა იყო რა, ღეთის უკეთესი რა იქნებოდა, იყო სამი უქნელ-უყოლეელი გლახა. არაფერი არ ებადათ. დადიოდენ მუდამ დღე და ითხოვდენ, იმითი იკვებებოდენ და გამოდიოდენ ნაგლახავართ დღითი-დღე.

ერთხელ სამივე გლახა მიდიოდენ გზასა. იარეს, იარეს და შემოხედათ გლახად ჩაცმული ქრისტე ღმერთი. მიემშვიდობა, გაუამხანაგდა და წაიღინენ ერთად. მიადგინენ ერთს მდინარეს, დალიეს წყალი, და ქრისტე-ღმერთმა ჰკითხა გლახებს:

— „ვის რა გინდათ, რომ ღმერთმა მოგცეთო?“

ერთმა გლახამ გაჰხედა რიყიან ქალას და უთხრა:

— „მე იმას ვინატრებდიო, რომ მექცეს ეს რიყე ცხვრად, მე მეცხვარედა, ის ცხვარი ჩემი ჰქნა და მაცხოვრაო.“

იქცა რიყე ცხვრად, გლახა მეცხვარედ და გაჰყვა უკან, გაუქეჩა და გარეკა.

— ღმერთი არ დაივიწყო, — უთხრა იმ გლახას ქრისტემ.

გაიარეს კიდევ და ჰკითხა კიდევ ერთს:

— „შენ რაღა გინდაო?“

— მე მინდა, რომ ეს წვრილიანი (წვრილმანა, ბუჩქნარი) იქცეს ვენახად და მე პატრონი ვიყვეო.“

უქცია ქრისტემ ეს უზარმაზარი წვრილიანი ვენახად, უთხრა: — „ღმერთი არ დაივიწყო“, და გაჰშორდა.

მესამესა ჰკითხა:

— „შენ რაღას ინატრებო?“

— მე ხარ-გუთანს ვინატრებდიო.

მისცა ქრისტე-ღმერთმა ხარ-გუთანი, უთხრა, ღმერთი არ დაივიწყო, და გაჰშორდა.



ითხოვა ცოლი ცხვის პატრონმა, აიშენა სახლი, გაამრავლა ცხვარი, რომ იმის ცხვარს მთელი ქვეყანა ეჭირა, გაიმრავლა მწყემსი და მოჯამაგირე: დაიწყო მდიდრული ცხოვრება.

გააშენა ვენახის პატრონმა ვაზი, გააკეთა ისეთი ზვარი, რომ იმისთანა ზვარი მთელს ქვეყანაზედ არავისა ჰქონდა. შვირთო ცოლი და გახდა მეკომური.

ხარ-გუთნის პატრონმა უფრო უკეთესად იცხოვრა....

გავიდა ხანი და დრო. ჩამოუარა იესო ქრისტემ მეცხვარეს, ისევ გლახად ჩაცმულმა. მეცხვარე ცხვარსა ჰპარსავდა. ქრისტე-ღმერთმა ერთი კრაველი (კანძი) სთხოვა: არაფერი მაცვია, წინდებს მაინც დავაქსოვინებო.

—გადმოუყარეთ რაც რამ კვირტია და გამოუსადეგარიო.

გადმოუყარეს კვირტი და გამოუსადეგარი მატყლი გლახას. დასწყევლა ქრისტე-ღმერთმა მეცხვარე. ექცა ცხვარი ისევ რიყედ. დაჩა ისევ ხელტარიელი მეცხვარე და ისევ გლახაობა დაიწყო.

ჩამოუარა ახლა მევენახეს. რთველი ჰქონდა.

—ღვთის გულისთვის ცოტა ყურძენი მაჭამეთ, გლახა ვარო,— დაუძახა ქრისტე-ღმერთმა.

—წაიღეთ, ბიჭო, და „ძალლი—არ ჭამა“ (ძალლ-ყურძენა) გადაუყარეთო, —უთხრა ბიჭებს პატრონმა.

ბიჭებმაც აიღეს და „ძალლი—არ ჭამა“ გადმოუყარეს.

დაჰსწყევლა ქრისტე-ღმერთმა და ისევ წვრილიანად აქცია იმისი ზვარი და ვენახი.

ქრისტე-ღმერთმა ახლა გუთნის დედას ჩამოუარა.

—პატარა პური მაჭამეო, —შესძახა სახლის პატრონს.

გუთნის დედამ მაშინვე მიიპატიჟა შინ გლახად ჩაცმული ქრისტე-ღმერთი, დაჰბანა ხელები და ფეხები, დაუგო, მოუტანა რაც კი ებადა და გაუმასპინძლდა გულ-უხვად. აკურთხა ქრისტემ და გაჰმორდა. იქცა წვრილიანი ვენახად, ღორლი ცხვრად და გუთნის დედა იმათ პატრონად....

ჭირი იქ დაეგდევ, ლხინი აქ მოვიტანე.

ღ ვ თ ი ს შ ვ ი ლ ი

I



ექსო სუთის წლის იყო, როდესაც ყვაილი და-  
რია ბერიკანთ დიდ ოჯახს. ექსის კვირის განმე-  
ლობაში დიდი თუ ზატარა სულ ჭკრესებივით ელაგ-  
ნენ ღოგინში. რასაკვირველია, ლექსიც არ გადურჩა  
ამ საშინელ სენსა, რადგან ისიც, როგორც მთე-  
ლი ოჯახი, აურტელი იყო ყვაილსა. ზირველსავე დღეს ავადმო-  
ფობისა ისეთი საშინელი სიცხე მისცა ბავშვსა, რომ გონება დაკარგა და  
მოჭყვა ბოდვას; სასეზელ შავი ლმურთი ასდიოდა და სელებს აქეთ იჭით  
აწევეტდა.

იმისი დედა მელანო მწუხარებისგან გაშრა, მიგრამ რას გააწეობდა.  
კალთახედ კადიწვინა თავისი ერთად ერთი ბიჭუნა ლექსო და თვალებში  
ჩაჭყურებდა დღე და ღამე. ავადმოფობი არც სჭამდა, არც სვამდა და მხო-  
ლოდ გულის საკლავად გმინავდა.

მარტის ნახევარი იყო, — ქარი, წვიმა, თოვლი სულ ერთმანეთში  
ირეოდა და კორიანტელს აყენებდა დედა-მიწას. ბერიკანთ ფარლალაა სის  
დაბზახში მარტის გაეი ქარი თავისუფლად ნაკარდობდა და ყვაილით  
ავადმოფობს სენს უფრო უმხელებდა. ერთ კვირაში სუთი ბავშვი დასა-  
ფლავეს ამით ოჯახიდან; მელა თითოდა შიშით და რაც ძალი და ღონე  
ჭჭონდა გულში იკრავდა ლექსოს, რომ ესეც არ წეერთმია მუსთაღს. ყმა-  
წვილების მტერს, ყვაილს.

ლექსო მთლად დასივდა, ტიკტორასავით გაიბერა და სულთ-მამბავი  
შეიქნა. მელანო თითქმის ნუგეშ დაკარგული იყო ლექსოს გამობრუნება-



ზე, მაგრამ შეეძლო დღეს ბავშვის ყველა დანაზარა და რა დანაზარა, ნების კუნწი აღარ დაეტოვებოდა იარსე შუა. ყელი, ენა, თვალები რა არის, თვალები კი გამოეტუნა ყველის წყლულებით.

მელომ იანანას მოუხშირა და იმის იანანა უფრო მოთქმის მიავაგდა, მინამ სიმღერას, — თვალებიდან შეუწყვეტელი მღერაობა სდიოდა დედას და შვილის უგრძობელ სახეზედ სცვიოდა.

მეთათხმეტე დღეს დიქრთმა შეიბრალა საწყალი მშობელი და ლექსო გამობრუნდა; სიცხე გამოელა და შიშლი იგრძნო.

მელო სისარელისაგან მთლად აკანკლდა და საჩქაროდ ჯამით რძე მოუბოინა. ლექსომ ჯამი ვერ დაინახა, სელების ზოტინი დაიწყო და სუსტის სმით წამოიკვანავა: დედა, სანთელი ანთე, ბნელა, — და თან სცდილობდა თვალები გავლო. მაგრამ ტყუილად, — იმის ქუთუთობი ერთმანეთზე შეწებებულია დიდის იარით. იარას შიგნიდან ემუშავა და თვალის სინათლე მოესპო ჰეტარა ბიჭისათვის.

შვილო, ვერ ხედავ? ვაი შენს მშობელს! — საშინლად შეჭკივლა საწყალმა მელომ და ჯამი ხელიდან გავარდა.

## II

გაზაფხული დადგა. მზემ თავის სსივების სითბოთი აყვავა არე-მარე. ტყე ფოთლით შეიმოსა, მიწაში ვეკვლევი ბიბინებდენ და ზღვასავით მწკანად ელაკდენ. გუთნის დედის ორბელო და ფრინველთ ჭიკჭიკი ერთმანეთს ბანს აძლევენ. წყლის რეები, ელეები, ზამთრისაგან გაყინული და შემდგარნი, გაღსენენ, წყლით აივსენ და სისარელით მიბრუნდენ. ისე მიეჩქარებოდენ, თითქოს, დიდი ხნის შეჩერების შემდეგ, უნდოდით ბინას მალე მისწოდენ.

სოფლის ხალხი გამოძრეკდა გარეთ. გათბა, მუშაობა დაიწყო, მხლოდ საცოდავი, ორთავ თვალთ დაბრძეკებული ლექსო ველარ კლირსა ღვთის თვალთ დაბრწყინებულ ბუნების ნახვას. სელმოკიდებული გამოიყვანდა სოლომ დედა ლექსოს დეტოვანში და ცრემლით სავსე თვალებით ეტყუადა: აქ იხეკე, შვილო, უხეოდ არ ადგე, თორემ წაიქრევი და იტყენ რასმე.

ლექსო იჯდა უძრავად და მხლოდ თავის ყურის მახვილობას ატანდა ძალას: მალე მიეხვია იმისი სმენა ყოველ გვარ სმაურობის გარეხვას. ამას არ გამოეპარებოდა არც ჭრიჭინის ჩიჩიკი, არც ბელურას ჭიკ-

ჭიკი, ანც ფოთლების შრიალი, ანც დუდუნი ზატარა რეისა, რომელიც ამით კარბესუდ ჩამოწვრიანლებდა და მხიარულად მიეშურებოდა თავის გზისაკენ.

მაგრამ ლექსი დიდხანს ანც დამოძრწილად დედის დარბილებს და ცოტ-ცოტად დაიწყო სახლის გარშემო ბოტიალი: ბოსტანი, სათუთუნე, გა-ლო-სანბძელი მალე იწოვს და იქ კერ დიდის სიფთხილით და შემდეგ სრულად თავისუფლად დაიწყო სეირნობა. შემდეგ სოფელთან ახლო მდებარე ტყეებშიანც განვიდა; იქ ლექსი გულადმა გაწვებოდა სოფელ მწვანესუდ და მთელი საათობით ისმენდა მალა სეებზე წვეროების რეკ-ვას, ფოთლის შრიალს და ათას გვარს სანიდუმლო სმებს ტყისას.

დათვთავებულ ყანებში გორვანც მალიან უყვარდა ლექსის და ანც ყვავილებით მოართულ ველს აუვლიდა ისე, რომ კარვას ხნით შიგ ანც ჩამ-ვდაწიფო და თითის წვერებით ანც ემბნას ბალასებ შუას სურნელოვანი ის და ღრინჭოლას ტუბილი ლერო.

### III

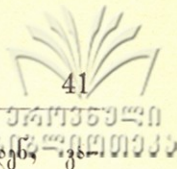
ათის წლის იყო ლექსი, რომ იმისი დედა მელანო გარდაიცვალა. დარჩა უბედური ბრმა უზატრონოდ და ობლად. მოაკლდა სამუღამოდ ტუბი-ლის სიტყვის მთქმელი და მოალერსე მსობელი. იმის ბიძის ცოლები სოფლ-სო სავქეებს და თავის ქმარშვილსაც ძლივს უძღვებოდნენ, და ზატარა ობო-ლი იყო ღვთის ამარად, ანც აწავინ დამბანი და ანც აწავინ დამკერებელი და დამრეცნი იყო იმისთვის.

ლექსის ისედაც ძლიერ უყვარდა მარტოდ მარტო სიარული და დე-დის სიკვდილის შემდეგ თითქმის მთელს დღეებს ატარებდა ტყე და ველ-ში და შინ მხოლოდ ზურის საკმელად თე შემოვიღოდა. ამის უსაქ-მურობა ოჯახს, რასაკვირველია, თვალში ეხსიარებოდა, მაგრამ სმა მალ-ლაივი საყვადურს ვერავინ ეუბნებოდა, უფროსი ბიძა გოგია ყოველთვის იმის მოსარჩლე იყო და „ღვთის შვილის“ \* წყენას აწავის დაუთმობდა.

— ღვთის შვილია, ღვთის შვილი, ჩემი ლექსი, სელი აწავინ ახლოთ! — სასტიკად ეტყოდა სოფელ თავის ბოხი სმით დედავაცებს გოგია და თე-ზე სელს გადურსამდა ორთავ თვალთ უსინთლო ობოლს.

კრთის შემდგომის დღეს სოფელ წაბლოვანში სავატრო მოიტანა ქა-ლასქელმა ვაჭარმა დარბამ და ბურვიანთის ჩამოსტა. სადამოწედა, როდე-

\* ღვთის შვილს გლენები ბრმას ეძახიან.



საც სტუმარი და მსპინძელი კერას გარშემო ვასშამს შემოუსწავს, ჭკამს კუნსუღში შენიშნა ჰატარა ბრმა და იმისი ვინაობა იკითხა.

—ეგ ჰატარა ჩემი ძმისწულია, ორთავ თვალით ბრმა და ობოლი, უბედური, — ამოცხვრით მიუგო გოგამი ვაჭარს.

ვაჭარის შემდეგ ვაჭარმა გოგია კარსედ გაიხმო და უთხრა: — მან გოდენა ბიჭი აგრე ტყუილ-უბრალოდ რას გოდებთ სხსლში? ჭკამის მუტს რას გიკეთებთ? მოდი მე მომეცით მოჯამაგირედ, ტყუილი მჭამილიც მოგაკლდებოთ და ცოტადენ ფულსაც ჩაგინხრიალებთ ვიბეში.

— ორთავ თვალით ბრმამ რა მოჯამაგირობა უნდა გავიწიოს?

— მაგისი მე ვიცი. — უმძიკურად გაიღიმა ვაჭარმა. მე სიყმაცვილეში სხანდარი ვიყავი, კარგი სიმღერა და ჩონგური ვიცი. ერთ თვეში ისეთი სიმღერა და თარი ვასწავლო მაგ უსინათლოს, რომ, ვინც გაიგონოს. სთქვას, გიცხონდა ოსტატი-მასწავლებელია.

— მე რე თარი და ჩონგური მოჯამაგირეს რაში უნდა გამოაყენებინო? ყუყუბივით კეითხებოდა გოგია დარჩენას.

— რაში უნდა გამოაყენოს? მაგას მე რე შეიტყობ. ესლა მოდა სელი სელს დანჯარი და შენი ძმისწული მე მომი. ჰირველ წელიწადს სეთი მანათი მოგცე, მეორეს თუ მანი, მე რე ორი თუ მანი. ამასთან ისე ჩავაგრა, ისე, რომ შენი მოწონებული. სულ წლით და ჩექმებით ვატარო. ჰო. კიდევ ჰირობაც მოგცე, რომ გამოჩენილს ჰქეპის ვაჩვენო და თვალებიც აგუხელებო.

— მართლა!?! ოა, თუ მაგ საქმეს გვიზამ, დმერთიც დავამადლებს და კაციცა. რას ამბობ, დამიანო, თუ მაგ სიკეთეს დავკავალე, ვამაგირი გი ანა, ყმად გავცხდი მაგ ერთ ბიჭსა და ის ანა.

— მაშ, მაშ, ნამდვილად თვალებს ავასელებო.

ასე ამ რიგად გოგია დანჯევა ვაჭარს და ლექსოს ბედი სამუდამოდ გადასწვიტა.

IV

ჩუღურეთის ბოლოში, იქ, სადაც ქალაქის ეს ნაწილი თავდება და იწევა ავლახარი, ნახევარსედ დანგრეულ ალიზის სახლში ცხოვრობს ვაჭარი დარხო მარტირუხიანი; ეს სსვა-და-სსვა ვაჭრობას კეიდება. მკრამ როგორღაც ბედი სელს ან უმართავს და ამის საქმეები ძლიერ უკვაროდ მიდის. ბრმა ლექსოს დანახვასედ წაბლოვანში, ამას თავში ერთმა ფიჭრმა გაუელვა და კიდევ შეუდგა იმის ასრულებას. ამან მოიფიქრა: ოთხ-

სუთს ბრმა ბიჭს შევგროვებ, ვასწავლი სიმღერას და ჩონგურსა და გავგზავნი ქალაქის სსკა-და-სსკა უბნებში საკლასო-და-ო. და თავის ახალი ვაჭრობა ლექსოთი დაიწყო.

## V

საწყალი სოფელი ბიჭი, თავისუფლად აღზრდილი ბუნების უმანკო მკურდრედ, მხლად ემორჩილებოდა დასრუტს განზრახვას: ამის არც სიმღერა უნდოდა და არც ჩონგური, მაგრამ ძალა აღმართის სწავლა, რომ იტყვიან, ისე მოუვიდა უბედურ ლექსოს. ზირველ გაკურძებულ მისკოსეს, მეორეხედ მთელი დღე მშვიერი დასტოვებს, მესამეხედ კიდევ გასკოსეს, კიდევ მშვიერი დასტოვებს, და ისიც მოტყდა, დაემორჩილა ბედის წერას.

დილით ეჭვს საათიდან რუმდის მთელს უბანში გაისმოდა დასრუტ ბოსი, დაუღლილი სმა და ლექსოც ცრემლით სავსე თვალებით იმეორებდა ოსტატის ნათქვამს კალას. რვიდან კი ლექსო და დასრუტს უმცროსი შვილი გიჭყა გაუდგობდენ ხოლმე ქალაქის დიდ ქუჩებს და დღეში ორმოც კარს მანინ მოივლიდენ თავიანთ ჩონგურით.

შევიდოდნენ თუ არა გიჭო და ლექსო რომელსამე ეზოში. ჯერ იმას შეიტყობდნენ. — ეზოში რა ხალხი ცხოვრობდა, და მერე იმ ენაზედ მოჭმართვედა ლექსო თავის ჩანგსა. სასაცილო იყო, რომ სატირელი არა ყოფილიყო, ლექსოს უცნაური რუსული და უფრო სასაცილო და დამახინჯებული სომხური სიმღერა.

თავ-დასრული, გაყვითლებული და შემკრთალი ლექსო აგანგალებდა როგორც თავის ჩონგურის სიმებს, ისე თავის უთაბოლო და გაუგებარ ბაიათებს, და ყოველთვის ცდილობდა მალე შეეწვიოთ თავისი ნამდვადევი სიმღერა, მაგრამ გიჭო გვერდში წაჭკვავდა ხოლმე მუკლეუგუნს და ისიც ჭყავდა: „Нива, моя НИВА!“ იქამდე, მინამ სახლის ზეტრონი არ შეიბრალებდა უბედურს მომღერალს და არ გადმოუყრდა გროშებს.

ასე დაწინააღმდეგებდნენ საღამომდის ეს საცოდავი ბავშვები, და მხოლოდ ორ-სამს კაპიკის თუ დასრუტადენ და გაბეჯავდენ რითიმე დასწყობას. საღამოზე დასრუტ გულმოდგინედ გადასთვლიდა ხოლმე ლექსოს შეგროვილ გროშებს და, რაც უნდა კარგი დასლი დამდგარიყო, მანინ უსავედურებდა ბავშვებს იულის გაფლანგვას და ცილს დასწამებდა სიწყეში.

VI

ღექსო დიდხანს იყო თავისუფალი სოფელში, ამას ისეთ ნაირად უყვარდა მინდვრის სიო, ტყის მუდროება, წყაროს ახვარა გემრიელი წყალი და გუთნის დედის სველიანი სიმღერა, თავის სოფლის გაშლილი არე-მარე, რომ ქალაქში უცნაურად გადმოსახლება მხეობით მთლად დასამბუნა. საშინელი იყო ამის მდგომარეობა უფრო მით, რომ ამას დაასლავებოდაც ვერ წარმოედგინა, თუ სად იყო, რა ერტყა გაშემო და რა რგ სალსში ტრიალებდა.

ქალაქის მუდმივი მოძრაობა და გმინვა აშინებდა, უგულო და მუდამ მტუქსავი სასლის ჰატრონები თავს-ხვარს სცემდენ; და შუშვეტელი სიმღერა და კარის-კარ წანწალი სრულიად ძალას ათმეკვენ იმის, ჯაჟის შუეხვეველ, სხუელს. შემოდგომა და ზამთარი როგორც იყო საცოდაობით გაჩანჩალა ღექსომ, და ზაფხულში კი სრულიად მოსწყდა. ამის მხეობრივ ტანჯვას და მწუსარებას თავის სოფლისთვის, დამატა ტფილისის საშინელი სიცხე, სულის შემსუთველი ჭაერი, დუბელა. ნადგომი წყალი, და თიბათვეში ორმოც თუ ორმოცდა ორი კარის მოკვლაც ღარ შექმლა ღექსოს.

თუმცა ღარხო ბეკრს სცემდა, გიქო ბეკრს უყვიროდა და აქვებდა წინ წასასვლელად, მაგრამ მოძრაობა ღექსოსთვის შეუძლებელი შეიქნა, და, როგორც ძირში მოჭრილი ხე, ისე დაცდა.

ღექსოს არც სიცხე ჭქონდა, არც ასველებდა, არც მუცელს და თავს იტყებდა, მაგრამ მთლად კი დადნა: მაგარ, მხარბუკ-გაშლილ სოფელ ბიჭის მაგივრად, ის მუმიად იქნა და თავის ნოტიო გუნტულში, დარჩენას სარდალში, ჰატარა სალიხის ნაგლეჯხედ, ღოგინის მაგივრად, დღითი დღე ესაღმებოდა წუთი სოფელს.

VII

ღარხომ რომ ნას ღექსოს ამ გვარი უიმედო მდგომარეობა, შეშინდა, — იცოდა რომ გოგია არ აჰატებდა ამას ამ დანაშაულს, და საჩქაროდ დაიბარა ის ქალაქში.

თუმცა სოფლად გასურებული მუშაობა იყო, ჭირნახული მთლად შემოსატანი და გასაღწი ჭქონდა გოგიას, მაგრამ ყველას თავი დანება და საჩქაროდ გამოეშურა ტფილისისკენ.

გოგიას სინიღისი ძლიერ სტანჯავდა, რომ თავისი „ღვთის შვი-

ლი“ ვიღაცა მწანწანა ვაჭარს მიანდო და გზაში დმერთს დაეჭრა და  
 ესევე მოხდა, რომ ლექსის ცოცხალს მიუხსნიდა. — ვაიმე. შეიღო, თუ  
 მშეიღმა, მწუწრვადმა და სელმეორედ დაობლებულმა უცხო სხსლში ვერ გა-  
 სიქელ და დამიკლექდი!

ლექსომ იმ დამეს, რა დამესაც ბიძა უნდა ჩამოსვლოდა, საამორო  
 სიზმარი ნახს: ვითომ ამისი დედა მელანო გვერსედ მოკეტილი იყდა,  
 კალთაში თავის ლექსის თავი ედო და ტკბილის სმით იაზნანას ეუბნე-  
 ბოდა; სარები ოდნე მიათრევედენ გვერს და სვამოს ნაზვი სსსიამოვნოდ  
 უწევდა ლექსის ქაზარს და უგრილებდა ოფლიან მსარ-ბეჭს. გოგამ  
 დანახს რძლის ამ გვარნი ცუდღუტობა და თავის ბოხის სმით დაუშტიალს:  
 მელანია, მელანია! სარები გარევე. გვერსე ვი ნუ დაგეძინა, სამ სვავ  
 მსემ რა ოგად გადიწია!

ლექსომ ამ სიტყვებზედ გამოიღვიძა. წამოსტომა მოინდომა, მგ-  
 რამ სისუსტისაგან დახარბოცდა, და ძირს დაეცემოდა, რომ ის იყო რვი-  
 ნის გზიდან მოსულს გოგას არ შეემჯობინა.

— რა იყო, შეიღო, რისა შეგეძინდა? — ტკბილის ალეოსით უთხრა  
 ბიძამ ლექსოს და მსურვალედ გულში ჩაიგრა.

— ბიძა, ბიძა, შენ? — მოსველ?... და ლექსო უღონოდ გოგას  
 გულზედ დაეშვა.

— ნუ გეძინა, ჩემო ბიჭუნავ, ყოჩხლად იყავ. ღონე მოიკრიბე და  
 სვალვე ჩვენ ლამაზ წაბლოვანში წავიყვან.

გვ. გაბაშვილისა



თ ე ზ ე ო ს

I

**თ**ქვენ უთუოდ გაგეგონებათ სიტყვა „საბერძნეთი“. ამ სახელს უწოდებენ ერთს ქვეყანას, რომელიც მდებარებს ევროპაში, ბალკანის ნახევარ-კუნძულზე. იმ ქვეყნის მცხოვრებთ ბერძნებს ეძახიან. დიდი ხანია, რაც საბერძნეთი არსებობს, —სამი ათას წელიწადზე მეტი იქნება. ძველად, ქრისტეს დაბადებამდის, ძალიან შესანიშნავი იყო ეს ქვეყანა. იმდენი ჩინებული კაცი გამოსულა იქ, იმდენი მეცნიერი და შესანიშნავი თავის კეთილი საქმეებით, რომ ახლაც სამაგალითოდ ჩაითვლებიან ჩვენთვის, თუმცა იმათსა და ჩვენს შუა ბევრს საუკუნეს გაუვლია. მე მსურს გაეაცნო ჩვენს პატარა მკითხველებს იმ ძველის დროის დიდებული გმირები.

ერთი ამისთანა გმირი იყო თეზეოს, რომელზედაც ეხლა მინდა გიამბოთ. საბერძნეთის სატახტო ქალაქს ათინაში იჯდა მეფე, სახელად ეგეას. შუაკაცობას გადასული იყო და მემკვიდრე არა ჰყავდა; ორჯელ იყო დაქორწინებული, და არც ერთს მის ცოლს შვილი არ მისცემია. მეფე ძლიერ ნაღვლობდა უშვილობას. როდესაც მოაგონდებოდა ხოლმე, რომ მოხუცებულობა მარტოობაში უნდა გავატაროვო, გული უკვდებოდა. ამის გამო წავიდა ქალაქს დელფს ქადაგთან, იქნება იმან მიჩიოხს რამე, რომ შვილი მეყოლოს, რომელიც სიბერეში მანუგეშებს და ჩემს უემდეგ მეფობას გაუწევს ერსაო. ქადაგმა იმისთანა რჩევა მისცა, რომ ეგეასმა კარგად ვერ გაიგო, რა ღონე უნდა ეხმარა.

იქიდან გამობრუნებული წავიდა ქალაქს თრეზენს, სადაც მეფობდა სიბრძნით სახელგანთქმული პითეას. ეგეასმა უამბო მას ქადაგის ნათქვამი. პითეასი მაშინვე მიხვდა, ქადაგის ნათქვამისაგან რა გამოდიოდა: ეგეასს ეყოლება შვილი და ისეთი შესანიშნავი კაცი იქნება, რომ მთელს ქვეყანაზე სახელს გაითქვამსო. ამიტომ პითეასმა მოინდომა ეგეასის დამოყვრება და მიათხოვა მას თავისი



ქალი ეფრა. ქორწინება ჩუმად მოახდინეს, რადგან ეგეასს ეშინოდა თავის ძმისწულების ღალატისა. ესენი მოუთმენლად მოელოდნენ მოხუცი ბიძის სიკვდილს, რომ თითონ გამეფებულიყვნენ.

მალე ქორწინების შემდეგ ეგეას ათინას წავიდა და მეუღლე მისი ეფრა კი დარჩა თავის მამასთან. წასვლის წინად ეგეასმა თავისი ხამლები (ფეხსაცმელი) და მახვილი ჩაფლა მიწაში, ერთს დიდ ლოდ ქვეშ, და დაუბარა ცოლს: თუ ისეთი ვაჟი გეყოლოს, რომელმაც შეიძლოს ამ დიდი ლოდის გადაგორება, ამოთხაროს, რაც აქ არის ჩაფლული თან წამოიღოს და მოვიდეს ჩემთან ათინაში, თუ არა და წუ გამოგზავნი და ნურც ეტყევი, ვისი შვილია.

ასრულდა ქადაგის ნათქვამი. ეფრას ეყოლა ვაჟი, ისეთი მშვენიერი, რომ ავი თვალთ არ ინახებოდა. დიდად გაიხარეს ეფრამ და პითეასმა და ცდილობდნენ კარგად აღეზარდათ ყმაწვილი, რომელსაც სახელად თეზეოს უწოდეს. პითეას ბრძენი კაცი იყო, ძლიერ გამოცდილი და ყოველ ღონეს ხმარობდა, რომ მისი შვილის-შვილი სახელოვანი კაცი გამოსულიყო. დედა და პაპა ხშირად უამბობდნენ ხოლმე პაწია თეზეოსს სახელგანთქმულ კაცების ამბავს, იმათ ვაჟაკობას, იმათ გმირობას, და ყმაწვილიც სიამოვნებით ყურს უგდებდა ნაამბობს. თეზეოსმა პატარაობიდანვე ჩაინერგა გულში, უთუოდ მეც იმ გმირებით სასახელო რამ უნდა მოვიქმედო, და მოუთმენლად მოელოდა იმ დროს, როდესაც წლოვანი შეიქმნებოდა, რომ გამოსულიყო ქვეყანაში და თავი ესახელებინა.

## II

აჰა, თექვსმეტი წლისაც შეიქნა. თეზეოსი წაიყვანა დედამ იმ დიდ ლოდთან. შეუდგა თეზეოსმა ლოდს მხარი, ერთს წამში გადააგორა და ამოიღო მიწიდგან ხამლები და მახვილი. მაშინ გაუმხილა დედამ თეზეოსს, ვისიც შვილია, და უთხრა:—ჩაიცვი, შვილო, ეს ხამლები, მახვილიც თან წაიღე და წადი მამაშენთან, მაგრამ უთუოდ ზღვით კი უნდა წახვიდე, რადგან ხმელეთით მოგზაურობა მეტად საშიშიაო. თეზეოსს საჩქაროდ მოემზადა, გამოეწყო სამგზავროდ, მხოლოდ ზღვით წასელაზნედა კი დიდი უარი სთქვა. ბევრი ურჩიეს პაპამ და დედამ, ნუ მიდიხარ ხმელეთით, განსაცდელს რასმე გადაეკიდებო, მაგრამ არ იქნა, ვერ დააშლევინეს.



ახლა ისიც უნდა გითხრათ, რისი ემინოდათ ეფრას და პიტეას და რისთვის ურჩევდენ თეზეოსს ზღვით წასვლას. საბერძნეთში იმ დროს ბევრი გამოჩენილი ვაჟკაცი იყო თავის ღონითა და გამბედაობით, მაგრამ ზოგიერთები იმის მაგიერად, რომ თავისი ღონე და ვაჟკაცობა სხვის სასიკეთოდ გამოეყენებინათ, სამარცხენო საქმეებს სჩადიოდენ: ჩასაფრდებოდენ აქა-იქ ტყეებში შარა-გზის მახლობლად და, როგორც კი დაინახავდენ მგზავრს, მაშინვე მივარდებოდენ, წაართმევდენ, რაც რამ ებადა, უწყალოდ სცემდენ, და ბოლოს სიცოცხლესაც გამოასალმებდენ. ეფრასაც ამ ავაზაკებისა ემინოდა; ფიქრებოდა, დაუხვდებოდა გზაზე ჩემს თეზეოსს და მომიკვლენო.

მაგრამ თეზეოსს როგორ შეეშინდებოდა იმათი! პატარაობიდანვე ვაჟკაცობის გამოჩენა სწყუროდა და მონდომებული იყო თავისი ძალ-ღონე კარგს რაივე საქმეში ესინჯა. ამიტომ გადასწყვიტა, უთუოდ ხმელეთით წავალო; თუ ავაზაკები დამიხვდებოდა წინ, შევებმი და დავამარცხებო; ეს ქვეყნისათვისაც კარგი იქნება, რადგან ამ ავაზაკებს აკლებული ჰყავთ ხალხიო, და ვაჟკაცობის სახელიც გამივარდებო. დეე ჩემმა ვაჟკაცობამ გააგებინოს მამაჩემს, რომ მე სახელოვანი ვ რ ე ხ თ ე ს \* შთამომაველი ვარო! განა დიდი სირცხვილი არ იქნება ჩემთვის, რომ მარტო ხამლებითა და მახეილით გავაცნო მამაჩემს ჩემი თავიო! ამ ფიქრით თეზეოსს გამოესალმა დედას და პაპას და გასწია ათინას ხმელეთის გზით.

გაიარა თავის პაპის საბძანებელი და მიუახლოვდა ქალაქს ეპიდავრს. აქ იმას გადაუღობა გზა ერთმა ავაზაკმა, დეე-გმირმა პერითეტიმა, რომელიც რკინის კომბლით ხოცავდა გამგლეღ-გამომგლეღს. თეზეოსს სრულიადაც არ შეეშინდა პერითეტისა, გულადად დაუხვდა წინ და შეექნათ ბრძოლა. თეზეოსმა სძლია მტერს და იქვე სული გააბრთხობინა. მერე აიღო ხელში იმის კომბალი და წავიდა თავისთვის.

ერთხელ ამ მოგზაურობის დროს ინადირა კიდევ ერთს გარეულ ტახზე, რომელსაც ეძახოდენ კრომიონის ტახს და რომელსაც შეწუხებული ჰყავდა ყველა ახლო-მახლო მცხოვრებნი. ეს ტახიც მოკლა.

შემდეგ მიადგა ერთს კლდეს ზღვის პირად, სადაც იჯდა დეე-

\* ერეხთე ეგეასის წინაპარი იყო.



გმირი სკირონი. ამის შიშით იქ ახლო გავლას ვერაფერ ბედავდა. თუ ვინმე გამოჩნდებოდა გამველელი, უნდა მისულოყო სკირონთან და ფეხები დაეხანა იმისთვის. საბრალო მგზავრი რომ შეუდგებოდა ამ სამსახურს, სკირონი ჰკრავდა ფეხს და ზღვაში გადააგდებდა. კლდიდგან გადაეარდნილს მსხვერპლს იქ დაუხვდებოდა ვეებერთელა კუ და ჩანთქავდა. თეზეოსმა სტაცა ხელი სკირონს და გადაისროლა ზღვაში.

იმ დროს კორინთის ყელზე \* დიდი ფიჭვნარი იყო და ამ ტყეში უნდა გაეარა თეზეოსს. იქ იმალებოდა ერთი ავაზაკი, სახელად სინოს, რომელიც საოცრად სტანჯავდა გამველელ-გამომველელს: მოჰხრიდა ხოლმე ორს დიღს ფიჭვს, მიაკრავდა იმათ კენწეროებზედ ფეხებით, და მერე, როდესაც გაუშვებდა ხელს, ფიჭვები უეცრად აღიმართებოდენ და შუაზე გაჰგლეჯდენ ცოცხალს ადამიანს. თეზეოსმა ამ გმირსაც ბოლო მოუღო და გაუდგა გზას.

დასასრულ პროკრუსტთანაც იბრძოლა თეზეოსმა და ამ ბრძოლაშიაც გამარჯვებული დარჩა. დამასტი-დევი, რომელსაც მეტს სახელს პროკრუსტს ეძახდენ, საოცარი რამ იყო: ვისაც კი თვალს მოჰკრავდა, მიიპატიჟებდა შინ, კარგად მიიღებდა, უმასპინძლებდა და მერე ლოგინზე მოასვენებდა, მაგრამ ვაი იმისთანა მოსვენებას! თუ სტუმარი დიდი ტანისა იყო და ლოგინზე გძელი მოვიდოდა, მაშინვე ფეხებს მოაჭრიდა, რომ დაემოკლებინა ლოგინის თანასწორად, და თუ სტუმარი დაბალი ტანისა აღმოჩნდებოდა და ლოგინი გრძელი მოუვიდოდა, მაშინ საწყალს იმდენს გასწევდა და გასტიმავდა, სანამ ლოგინის სიგრძეს არ გახდიდა. თეზეოსმა თითონ დამასტი დაწვივნა იმ ლოგინზე და როდესაც დაინახა, რომ დევი არ ეტევაო, მივიდა და ორივე ფეხი გადასჭრა. ბოროტმა დამასტმა დიდის ტანჯვით დაღლია სული.

### III

ამ გვარად თეზეოსმა თავიდგან აიცილა ყოველივე განსაცდელი, სძლია ყოველი დაბრკოლება და მიაღწია ათინას, სადაც მეფობდა ეგეას. ეგეას მეფისას იმ დროს სცხოვრობდა ერთი ცბიერი

\* ყელი, რომელიც ბალკანის ნახევარ-კუნძულსა და მორეას აერთებს.

ქალი, მედგა, რომელიც განაგებდა მეფის ოჯახის საქმეებს. ეგვასმა რომ შეიტყო, ვილაც უცხო გმირი მოსულა ჩემს ქალაქშიო, ცოტა არ იყოს შიში შეეპარა გულში, მეფობა არ წამართვასო. მედგა, როგორც მისანი, მიხვდა, ვინც იყო თევზოს, და ფიქრა, ეს რომ გამეფდება, უთუოდ გამაგდებს სახლიდანაო, და ამიტომ ურჩია მეფეს, — მოიწვიე ის უცხო გმირი სანადიმოდ და როგორმე მოგკლათ, თორემ მე ისე ვატყობ, რომ შენდა სასიკეთოდ არ უნდა იყოს ის აქ მოსულიო.

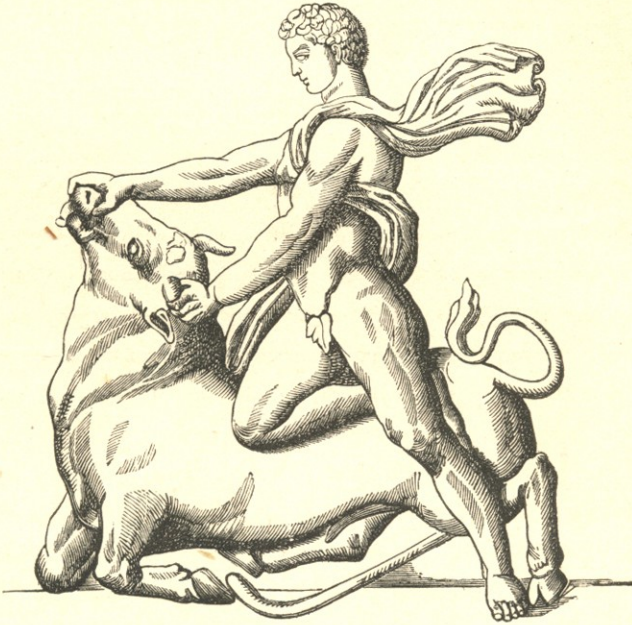
თევზოს დაჰპატიყეს. ისიც ესტუმრა მეფეს, მაგრამ გამხელით კი არ გაუშვილა, ვინც იყო. საქმე ისე იყო მოწყობილი, რომ სადილზე უნდა მიერთმიათ სასმელი, რომელშიაც საწამლავი იქმნებოდა გარეული. როდესაც სტუმრები სადილად დასხდნენ და მართვეს ხორცი, თევზოსმა თავის მახვილი ამოიღო, ვითომ და ხორცის დასაჭრელად. ეგვასმა რომ დაინახა ეს, სტაცა ხელი საწამლავს და თავი მოუქცია, მერე მივარდა, მოეხვია თევზოსს და ჩაიკრა გულში. ნამეტანის სიამოვნებისაგან მოხუცს გული აუჩვილდა და თვალები ცრემლით ავესო. შემდეგ გამოჰკითხა ამბავი. თევზოსმა უამბო თავის თავგადასავალი და დიდად გაახარა მამა თავის გამირობით. ამასობაში ხალხიც მოგროვდა, ყველას უნდოდა ენახა თავის მეფის შეილი. ეგვასმა უჩვენა ხალხს იგი და უამბო კიდევ ყველაფერი, რაც თევზოსს გზაში შემთხვევდა. ხალხმა აღტაცებით მიიღო ახალგაზდა გმირი, რომელმაც მალე დაანახვა ყველას თავისი ვაჟკაცობა.

მთელი ატიქა \* შეწუხებული ჰყავდა ერთს განძინებულს კუროს (მოზვერი-ხარი), რომელიც მართათონის \*\* მინდვრებში დადიოდა და ცოცხალს არავის უშვებდა, ვისაც კი მოასწრობდა. თევზოს წავიდა იმ კუროს შესაპყრობლად. რომ მიუახლოვდა იმ ადგილს, სადაც კურო იყო, და გაიგონა იმის საზარელი ბლუილი, პირდაპირ გასწია იმისკენ, სტაცა ხელი და მიწაზე დაანარცხა. მერე მოჰკიდა ხელი, წა-

\* ის ნაწილი საბერძნეთისა, სადაც დგდა ქალაქად ათინა იყო.

\*\* მართათონი ქალაქის სახელია.

მოიყენა, მთელი ქალაქი შემოატარა და ბოლოს მსხვერპლად შე-  
სწირა აპოლონს. \*



მაგრამ ეს ვაჟაკობა რა სახსენებელია იმასთან შედარებით, რაც თეზვოსმა შემდეგ მოიმოქმედა.

#### IV

იყო კრიტის კუნძულზე მეფე, სახელად მინოს. ამ მეფემ დიდი გაჭირება მიაყენა ათინელებს; გამართა იმათთან ომი და დიდს ვნებას აძლევდა მთელს ქვეყანას. ომის მიზეზი, როგორც ამბობენ, მინოსის ვაჟის, ანდროგეოსის, სიკვდილი იყო. ერთხელ ანდროგეოს

\* ძველი დროის ბერძნები წარმართი იყვნენ: იმათ სწამდათ მრავალი ღმერთი, რომელთა შორის, მათის ფიქრით, უმთავრესი იყო სამი ძმა-ღმერთი: ზევსი, რომელსაც ეპურა ცა, პოსეიდონ — ზღვათა მმართველი და აიდეს — მპყრობელი ქვესახელისა. ზევსი, როგორც ყველაზე უხნესი და უგონიერესი, უფროსად ითვლებოდა; ის იყო მეფე და მამა ყველა დანარჩენ ღმერთებისა და ყოველ ადამიანისა; — გერა იყო მეუღლე ზევსისა. ამათ ჰყავდათ შვილები: ათინა-ღმერთი სიბრძნისა, აპოლონი-ღმერთი აზროვნობისა და გრძნობისა, არეს-ღმერთი მხედრობისა და სხვ.

მოსულიყო ათინას დღეობაზედ დასასწრებად და მონაწილეობა მიეღო საერო თამაშობაში. სიპარდითა და ღონით ანდროგეოსს ეჯობნა ყველა ათინელ ყმაწვილებისათვის. ეს საწყენად დარჩენოდა ეგვას მეფეს და ეთქვა ანდროგეოსისთვის: აბა, თუ ბიჭი ხარ, მარათონის კუროს შეგბიო.

ანდროგეოს წასულიყო მარათონის კუროს დასამორჩილებლად, მაგრამ კუროსს ეჯობნა და მოეკლა. მინოსს ეჭვი აედო, ვითომ ანდროგეოს განზრახ ყოფილიყოს გაგზავნილი კუროსთან საბრძოლველად, რომ ცოცხალი აღარ დაბრუნებულყო იქიდგან, და აი ამიტომ დაეწყო ომი. ომის გამო ათინელებს საშუაოდ ველარ მოეცალათ; ჭირნახული აღარაფერი მოსდიოდათ. ჩამოვარდა სიმშობა. სიმშობობას ზედ დაერთო სხვა-და-სხვა სნეულება, და ხალხი იყლიტებოდა. ვინც მტერს გადურჩა, სიმშობმა და სნეულებამ მოუღო ბოლო. მეტი რომ ველარაფერი გააწყეს ათინელებმა, მინოსს შეუთვალეს, შევირგდეთ, ხარკს მოგცემთ და თავი დაგვანებო. იმანაც ისეთი ხარკი მოსთხოვა, რომლის ატანა ძნელი იყო, მაგრამ რა უნდა ექნათ, როდესაც მეტი გზა არა ჰქონდათ. რვა წელიწადში ერთხელ ათინელებს უნდა გაეგზავნათ ხარკად კრიტის კუნძულზე შვიდი ვაჟი და შვიდი ქალი. ამ ყმაწვილებს მინოსის საბრძანებელში მიიყვანდნენ თუ არა, მაშინვე შეამწყვდევდნენ ხოლმე ლაბირინტში.

ლაბირინტი ერთ უშველებელს შენობას ერქვა. ამ შენობაში უთვალავი ოთახი იყო და ერთი ოთახი მეორესთან ისე იყო გადაბმული და გადახლართული, რომ ვინც იქ შევიდოდა, უკან გამოსასვლელად გზას ველარ გამოაგნობდა. ლაბირინტში იყო ერთი საოცარი დევი, ადამიანის მჭამელი, რომელსაც თავი ხარისა ება და ტანი ადამიანისა ჰქონდა. იმას ეძახდნენ მინოტავრს. მინოტავრი მაშინვე მიჰვარდებოდა ათინელ ყმაწვილებს და შესჭამდა. ვინც მინოტავრს გაექცეოდა, დაებნეოდა გზა ბნელს ოთახებში და იმდენს ხანს ივლიდა უეზო-უკვლოდ, რომ ცოცხალი თავს ველარ გამოიტანდა.

ახლა წარმოიდგინეთ, ამის მომლოდინე ათინელი მშობლები რა ტნჯვაში უნდა ყოფილიყვნენ! როდესაც მერვე წელიწადი მიიწურებოდა და დადგებოდა ხარკის გაგზავნის დრო, მთელი ქალაქი გაყრუებული იყო მშობლების ტირილითა და მოთქმა-ქვითინით.



ყოველი მშობელი იმის ფიქრში იყო, ვაი თუ ჩემს შვილს უნდა დასაქცევ კრიტზე წასვლა მინოტავრის ჩასანთქავად, და წვითა და დაგით გამოზრდილს ვაი თუ სამუდამოდ გამოვესალმოო.

თეზოს ახალი მოსული იყო მამასთან, როდესაც მინოს მეფისაგან გამოგზავნილი კაცები მოვიდნენ და ხარკი მოითხოვეს. ეს მესამე გაგზავნა იქნებოდა ხარკისა. მთელს ხალხს თავს ზარი დაეცა ამ ამბის გამგონეს და დიდს სამღურავს აცხადებდა ეგეასზე, რომ იგი ვერა ჰშველის ხალხს ამისთანა ვაჭირებაში. თეზოსიც ძლიერ შეაწუხა ხალხის უბედურებამ. თავის თვალთ რომ ნახა თავისი ხალხის დაჩაგვრა და ტირილ-ჭივილი, აღელდა მეტის მეტად და სთქვა, სწორედ უნდა ვუშველო მამიჩემის სამეფოსაო. როგორ უნდა ავიტანო ასეთი დამცირება ჩემის ქვეყნისა, მაშ რაღა ვაჟკაცი ვყოფილვარ, თუ ვაჭირებაში არაფრად გამოვადგები ჩემს ქვეყანასაო! სთქვა ესა და გადასწყვიტა, განეთავისუფლებინა თავის ქვეყანა საძაგელ ხარკისაგან.

შემდეგ მივიდა და უთხრა მამას: „მამა, მარტო მე გამოგზავნე კრიტის კუნძულზე. წილის ყრაც არ არის ჩემზე საჭირო: შეიძლება წილით არც-კი მხედეს წასვლა, და მე გადაწყვეტილი მაქვს, უთუოდ წავიდე. წავალ, მოვკლავ იმ ვეშაპ-მინოტავრს და ქვეყანას გამოვიხსნი ამ სამარცხვინო მდგომარეობისაგან!“

ბევრი უშალა მამამ თეზოსს, ბევრს ეხვეწა, თავს ნუ იღუპავ, ნუ მიმწარებ მოხუცების ჟამს, ნუ მისდიხარო, მაგრამ თეზოსი ვერ შეაყენა ამ ხვეწნამ. ათინელები გააკვირვა თეზოსის გამბედაობამ. რაკი აღარაფერი ეშველა და არ დაიშალა წასვლა, მეფემ ბრძანა, წილი ეყარათ დანარჩენებისთვის. ყარეს წილი და აირჩიეს ცამეტი ქალ-ვაჟი. მეთოთხმეტე თეზოს იყო. მას აქეთ, რაც ათინელებს ეს უბედურება ეწია, წესად ჰქონდათ შემოღებული, რომ იმ ხომალდზე, რომლითაც გზავნიდნ მინოტავრის მსხვერპლს, ყოველთვის შავი იალქანი ყოფილიყო გაშლილი. ეს იყო მგლოვიარობის ნიშანი, რადგან დარწმუნებულნი იყვნენ, რომ ხომალდზე მსხდომარე ყმაწვილები სამუდამოდ ესალმებოდნენ სამშობლოს. მაგრამ თეზოსის სიტყვებმა ცოტა არ იყოს იმოქმედა იმის მამაზე; ეგეასმა იფიქრა, იქნება მართლა შემიბრალოს ღმერთმა და უენებლად დაბრუნდეს ჩემი თეზოსიო, და ამიტომ ბრძანა: თეთრი იალქნებიც წაიღეთ, და თუ მშვიდობით გამობრუნდეთ და თეზოს ცოცხალი დარჩეს, შავი იალქნების მაგივრად უთუოდ თეთრი იალქნები

გაშალეთო; თუ არა და შავი იალქნები აღმართეთ და იმით მონათვეს  
ნეთ შორათგანვე ჩევი უბედურებაო.

V

თეზეოს და იმის ამხანაგები შეევედრენ ღმერთს, ჩასხდენ ხო-  
მალღში და გაეგზავრენ. მივადნენ თუ არა კრატუს კუნძულზე, წარ-  
სდგნენ მინოს მეფის წინ. მეფემ ბრძანა, წაიყვანეთ ლაბირინთშიო.  
მინოს მეფის ქალმა, არიადნამ, რომ ნახა თეზეოს, ძლიერ მოეწონა  
ეს ყმაწვილი, და სთქვა გუნებაში, რაც უნდა მომივიდეს, ვეცდები,  
სიკვდილს გადავარჩინო; მისცა ჩუმად თეზეოსს ერთი გორგალი ძა-  
ფი, რომლის წყალობით მას ადვილად შეეძლო ლაბირინტიდან გა-  
მოსვლა.

როდესაც თეზეოს და მისი ამხანაგები მიიყვანეს ლაბირინთთან,  
რომელიც იდგა ერთს უღაბურს ალაგას, თეზეოსმა ძაფის ერთი ბო-  
ლო მიაბა კარებზე და შევიდა ლაბირინთში. მივიდა და თან  
შლიდა გორგალს. როდესაც მიუახლოვდა მინოტავრს, თავის ამხა-  
ნაგები უკან ჩამოაყენა და გასწია წინ. მივიდა თუ არა, დაეძგერა და  
შეექნათ სასტიკი ბრძოლა. რალა თქმა უნდა, რომ თეზეოსს აქმთე-  
ლი თავისი ძალ-ღონე უნდა გამოეჩინა. მართლაც ბრძოლა გათაფ-  
და მით, რომ თეზეოსმა სძლია მინოტავრს. შემდეგ გამოჰყვა ძაფს,  
თავის ამხანაგი ქალ-ვაჟებიც თან წამოიყვანა და გამოვიდა გარეთ.

რა რიგად გაეხარდათ ყმაწვილებს ცის სინათლის დანახვა! სა-  
წყლებს მიწაზე ფეხი აღარ ედგათ სიხარულისაგან. ვაჟებმა მოირთეს  
თავი მწვანე ფოთლებითა და ყვავილებით და ქალებთან ერთად გა-  
მართეს სიძლერა და თამაშობა. ამ თამაშობის დროს ისე ირეოდენ  
მოთამაშენი ერთმანეთში, ისე დახლართულად გაებმ-გამოებმოდენ  
ხოლომე, რომ ლაბირინტს მოაგონებდენ მაყურებელს. არიადნა გუ-  
ლის კანკალით ელოდებოდა ათინელ ყმაწვილების ლაბირინტიდან  
გამოსვლას. მინოსს რომ მოახსენეს თეზეოსის გამარჯვების ამბავი,  
ისეთნაირად გაბრაზდა, რომ არ იცოდა, რა ექნა, და რომ თეზეოს  
არ აჩქარებულყო და თავის ამხანაგებით მალე არ გამოემგზავრებულ-  
ყო იქაღდან, მინოსის რისხვას ვერ გადურჩებოდენ.

არიადნაც, სიყვარულით გატაცებული, თან გამოჰყვა თეზეოსს.  
ამბობენ, წამოსვლის წინად თეზეოსმა მინოსის ხომალდებს ძირი გა-  
მომატვრია, რომ მინოსს საჩქაროდ კაცები არ გამოეღვენებინა და



არ შეეპყრათ. გზაში სიზმარი ნახა თეზეოსმა: გამოეცხადა მას ლმერისათვის თი დიონისი და უთხრა, — ნუ მიგყავს არიადნა, ეგ შენ საცოლოდ არ არის დანიშნული განგებისაგანო. მაგას წილად ხედა ლმერთთა შორის ყოფნა და თავი დაანებეო. თეზეოს დაემორჩილა ლმერთთა ბრძანებას და არიადნა მიძინარე დასტოვა ერთს კუნძულზე.

## VI

როდესაც კრიტიდგან დაბრუნებული ხომალდი მიუახლოვდა ატიქას, თეზეოს და მისი მხერვალი (ნაეის მატარებელი) ისე აღტაცებულნი იყვნენ სიხარულით, რომ სულ აღარ გაახსენდათ შვიი იალქნების ჩამოხსნა და თეთრის გაშლა. მოხუცმა ეგეასმა ბევრი დღე გაატარა ზღვის პირას მჯდომარემ შეილის ლოდინში. ახლაც ზღვის პირას იჯდა კლდეზე და გულის ძგერით გაჰყურებდა შორს ზღვას, აბა როდის გამოჩნდება კრიჭის კუნძულიდგან დაბრუნებული ხომალდიო. ბოლოს გამოჩნდა სანატრელი ხომალდიც, მაგრამ რა დაინახა ეგეასის თვალებმა! შვიი იალქანი! ვაი, დავკარგე ჩემი ნუგეში, ჩემი კარგი თეზეოსიო! — გულგახეთქილმა წამოიძახა, გადაეარდა ზღვაში და დაიჩოო.

როგორც კი მივიდა ხომალდი ათინის ნავთსადგურში, თეზეოსმა მაშინვე მახარობელი აფრინა ქალაქში, რომ თავისუფალი ხართ მინოსის ხარკისაგანო. თითონ კი გადმოვიდა ხომალდიდგან, შეუღვა ლოცვას და, როგორც დაპირებული იყო, მსხვერპლი მიართვა ლმერთს. მახარობელი რომ შევიდა ქალაქში, ძლიერ გაკვირვებული დარჩა, რომ ყოველგან ერთნაირის სიხარულით არ მიეგება მას ხალხი. ზოგიერთები მხარულად დახვდნენ და გვირგვინიც მიართვეს, როგორც თავისუფლების მახარობელს, მაგრამ სხვები კი დალონებულნი უკვდებდნენ ყურს მის ნაამბობს. ეგეასის სიკვდილმა ასე შეაწუხა მთელი ქალაქი. მახარობელიც ძლიერ დალონდა, რომ შეიტყო ეს სამწუხარო ამბავი, და მის მაგივრად, რომ თავზე დაეხურა გვირგვინი, ყვარჯუნზედ ჩამოჰკიდა და ისე გამობრუნდა ნავთსადგურში თეზეოსთან.

თეზეოსს თავს ზარი დაეცა, მამის სიკვდილი რომ გაიგო. მისი თანამგზავრებიც დიდად შეწუხდნენ და ერთის ყვირილით და ვაის ძახილით გაეშურნენ ქალაქისკენ.

ის ხომალდი, რომლითაც თეზეოსმა იმგზავრა კრიტში, შენა-





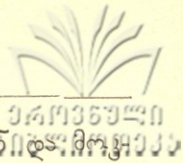
ხული ჰქონდათ ათინელებს მრავალ საუკუნის განმავლობაში. გორც საუნჯე, და მხოლოდ ერთხელ ხმარობდენ წელიწადში: საღმრთო დესპანები სადღესასწაულოდ უთუოდ ამ ხომალდით უნდა გაგზავნილიყვნენ დელოსის კუნძულზე, სადაც იმყოფებოდა ტაძარი აპოლონისა.

VII

ეგეასის შემდეგ გამეფდა თეზეოს და სახელი განითქვა თავის სიბრძნით და კაცთმოყვარეობით. კარგად განაგებდა სამეფოს საქმეებს და ყოველთვის მფარველი იყო დევნილთა და გაქირვებულებისა. უწინ ატიკის ხალხი ძალიან გაფანტული იყო. ყოველი ქალაქი და ყოველი სოფელი ცალკე ცხოვრობდა; არას დაეძებდა თავის მახლობელ სოფლებისას. ხშირად უთანხმოებაცა და ჩხუბიც ჰქონდათ ერთმანეთში, და ამიტომ ცუდად მიდიოდა მათი საქმეები. იმის მაგივრად, რომ ერთის ერის შვილებს ერთად ეცხოვრათ ტკბილად, ძმურად, ისინი ხშირად მომღურებულნი იყვნენ ერთმანეთთან და, როდესაც მტერი შემოესეოდათ, ვერ უმაგრდებოდენ, რადგან კარგი ძმობა არ ჰქონდათ და არ შეელოდენ ერთმანეთს გაქირვების დროს.

თეზეოსმა თავის ფეხით შემოიარა ყველა სოფლები და არიგებდა ხალხს: ყველანი ძმები ვართ, ერთის ერის შვილები და ერთობა, ძმობა უნდა ვიქონიოთო. შევერთდეთ, ერთი სამეფო დავადგინოთ და ერთმანეთს დავეხმაროთ ჰირსა და ლხინშიო. მეც თქვენი მშველელი ვიქნებო. ის არ იფიქროთ, მე თქვენი ბატონობა მიხდოდეს და მიტომ გირჩევდეთ ამასო, — არა, თქვენ შეერთდით, ერთი ძლიერი სამეფო შეადგინეთ და თქვენსავე ხელში იყოს ყოველი საქმე სამეფოსი, მე მხოლოდ თქვენი სარდალი ვიქნები და დამცველი იმ წესისა, რომელსაც თქვენ შემოიღებთო. მისი ნათქვამი მოეწონა ატიკის ხალხს; შეერთდენ და შეადგინეს ერთი სამეფო. ბოლოს, როდესაც კარგად გამართა სამეფოს საქმეები, თეზეოსმა თითონვე თავი დაანება მეფობას. უკანასკნელი დღეები გაატარა სკიროსის კუნძულზე, სადაც მამისაგან დარჩენილი მამული ჰქონდა.

ამობენ ამ უკანასკნელის მეფეს, ლიკომედს შეეშინდა თეზეოსისა, მეფობა არ წამართვასო, და წაიყვანა მთებში, ვითომ მამულის საჩვენებლად. როდესაც თეზეოს კლდეზე იდგა და ათვალიერებდა



ადგილებს, ლიკომედმა ჰკრა ხელი, გადაადგო კლდიდგან და მოკლა იგი მანასთეს შვეგანებით, რომელიც თეზეოსის შემდეგ გამეფდა ათინაში და შიშობდა, ისევე უკან არ დაბრუნდესო თეზეოსი და ხელმეორედ მეფობა არ მოინდომოსო.

### VIII

იმდენი სიკეთე უყო თეზეოსმა თავის ქვეყანას, ისეთი წესი და წყობილობა შემოიღო, რომ ერის თვალში მარტო ის ითვლებოდა სამეფოს დამფუძნებლად. ბევრმა ხანმა გაიარა მას შემდეგ (რამდენიმე საუკუნე გავიდა) და ბერძნებს დიდი ომები ჰქონდათ სპარსელებთან. ამ ომის დროს თეზეოსის ეპქაკობა და გმირობა სამაგალითოდ მიაჩნდათ ბერძნებს. ასე ამბობენ, რომ მარათონის ბრძოლაში თეზეოსის აჩრდილიც ჩაერია მეომართა შორის და გამწარებული ეომებოდა თავის საშობლოს მტრებს, სპარსელებსაო. \*

ბოლოს ათინელებმა მოინდომეს თეზეოსის საფლავის პოვნა, რომ მისი ძვლები დიდის პატივით გადმოეტანათ სკიროსის კუნძულიდან ათინაში და გამოჩენილს ალავს დაესაფლავებინათ, თუმცა ძნელი კი იყო ამის ასრულება, რადგან სკიროსელები მტრულად უყურებდნენ ათინელებს. მხოლოდ მაშინ, როდესაც სახელოვანმა ათინელმა სარდალმა, კიმონმა, დაიმორჩილა სკიროსის კუნძული, ასრულდა ათინელების სურვილი. ამბობენ, კიმონიც ვერას გააწყობდა, რომ თითონ ღმერთნიც არ მიჰშველებოდნენო.

როდესაც საფლავის ძებნაში იყვნენ, არწივი ჩამოეშვა თურმე ზეციდან და ერთს პატარა გორაკზე კლანჭებით მიწას თხრა დაუწყო. მაშინ კიმონი მიხვდა, რომ აქ უნდა იყოს თეზეოსის გვამი, და უბრძანა იქ გაეთხრათ მიწა. გათხარეს და მართლაც იპოვეს ერთი საკაცე და იმ საკაცეზე ახოვანი ადამიანი, რომელსაც მახლობლად ედო შუბი და მახვილი. ამ სახით ნაპოვნი თეზეოსის გვამი დაასვენეს ხომალდზე და წამოიღეს ათინას. დიდის სიხარულით მიეგება მთელი ათინა და დასაფლავა იგი ქალაქის შუაგულ ადგილს, სადაც აავეს მის სახსოვრად საუცხოვო ტაძარი—თეზეიონი.

ალ. ჭიჭინაძე

\* ბერძნებმა ძალიან დაამარცხეს სპარსელები და ააცილეს თავის ქვეყანას სპარსელების პატონობა.

## ჭ ი ნ ჭ ვ ე ლ ა



თუოდ ყოველს თქვენგანს უნახავს ჭინჭველა. შეიძლება კიდევ დაგეთვალთ იერებინოთ და იცოდეთ, რა და რა ნაწილებისაგან შეისდგება მისი სხეული. მაგრამ დარწმუნებული ვარ, ის კი არ გეცოდინებათ, თუ რა გონიერი, შრომის მოყვარე და ხერხიანია ეს პაწაწინა ცხოველი. თუ ყურს დამიკდებთ, ამ წერილიდან შეიტყობთ ამას და იმასაც გაიგებთ, რა მზგავსებაა ჭინჭველებისა და ადამიანის ცხოვრებაში.

ჭინჭველები ბუდეს მიწაში ან ხის ფულტუროში იკეთებენ და იქ ბევრნი ერთად, გუნდად ცხოვრობენ. ამ გუნდს ჭინჭველებისა ეწოდება ჭინჭველების საზოგადოება. ჭინჭველების ყოველ საზოგადოებაში სამ გვარი ჭინჭველაა: დედა-ჭინჭველა, მამალი-ჭინჭველა და მუშა-ჭინჭველა. ამათ გარდა ზოგიერთ საზოგადოებაში არიან კიდევ მხედარი და მონა-ჭინჭველები.

მაგრამ ვიდრე ჭინჭველების ყოფა-ცხოვრებას გაგაცნობდეთ, საჭიროა, აგიწეროთ მათი სხეულის აგებულება და გიამბოთ, როგორ იბადება და იზრდება ჭინჭველა.

ჭინჭველის სხეულს შეადგენენ თავი და ტანი. ტანი განიყოფება ორ ნაწილად, ერთია გულ-მკერდი, ანუ წინა-წელი, და მეორე მუცელი. თავი მუშა-ჭინჭველას უფრო დიდი აქვს, ვიდრე დედა და მამალ-ჭინჭველას. თავის ზვევითა ნაწილს ასხია ერთი წყვილი გრძელი ულვაში, რომელიც თავში და ბოლოში მომსხოა და შუაში უფრო წვრილი. რისთვის არის გამოსადეგი ეს ულვაშები, ჯერ კიდევ ნამდვილად არ ვიცით. ზოგი სწავლული იმ აზრისაა, რომ ულვაშები ჭინჭველებს საყნოსავ იარაღადა აქვთო, ზოგი იმასა ფიქრობს, რომ ჭინჭველები ხმარობენ ამ ულვაშებს შეხებისათვის, და ზოგის ფიქრით კი, ულვაშების ბოლოები ყურების მაგიერობას ჩადისო. ის კი



ცხადია, რომ, როცა ჭინჭველები ერთმანეთს შეხედებიან, ზირველად ულვაშებით შეეხებიან ერთი მეორეს. თუ ორივე ერთის საზოგადოებისაა, ისევე ტყბილად გაჰშორდებიან ერთმანეთს, და თუ სხვა-და-სხვა საზოგადოებას ეკუთვნიან, მაშინ ჩხუბს გამართვენ. მაშასადამე ულვაშებს ხმარობენ ისინი მტრისა და მეგობრის გასარჩევად. რა სახით სცნობენ მტერ-მოყვარეს, — ყნოსვით, სმენით თუ შეხებით, ეს არ ვიცით.

ჭინჭველას ორ გვარი თვალები აქვს: რთული და მარტივი. ერთი წყვილი თვალი აქვს რთული, რომელიც თავზე ასხია, ცალი ერთს მხარეს და ცალი მეორე მხარეს. ამ თვალებს რთულს ეძახიან იმიტომ, რომ თითოეული მათგანი შესდგება მრავალ პატარა თვალებისაგან. მაგალითად, მამალ-ჭინჭველის რთული თვალი შესდგება 1,200 პატარა თვალისაგან. მუშა-ჭინჭველის თვალში კი 500 პატარა თვალია. არიან ისეთი ჭინჭველებიც, რომლების რთული თვალი მხოლოდ 80 პატარა თვალისაგან შესდგება.

ამ რთულ თვალებს გარდა ჭინჭველასა აქვს კიდევ სამი მარტივი თვალი, რომელიც სამ კუთხედ არის მოთავსებული შუბლზე. ზოგიერთი მუშა-ჭინჭველა სრულებით მოკლებულია მარტივ თვალებს და მხოლოდ რთული თვალები აქვს. ისეთი ჭინჭველებიც არიან, რომელთაც რთული თვალების მაგიერ, მხოლოდ ერთი მარტივი თვალი აქვთ შუა შუბლზე.

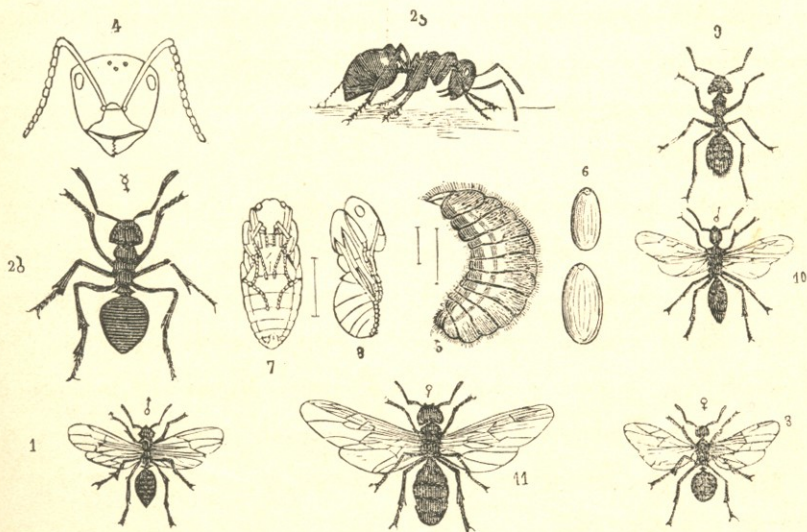
თვალებს ქვეით ჭინჭველას აქვს ტუჩება, ქვეითა ტუჩი ენის მაგიერობასა სწევს. ჭინჭველას აქვს ორი წყვილი მაგარი და გაზის მზგავსი ყბები. ყბებს პატარ-პატარა კბილები ასხია და თუ კბილები არა აქვს, მაშინ თითონ ყბა არის მაკრატელსავით მჭკელი. შგნითა ყბებზე და ქვეითა ტუჩებზედ ჭინჭველას მგრძნობი თათები ასხია. ეს თათები ყნოსვისა და შეხების იარაღია. თავში ჭინჭველას პატარა ტვინი აქვს, რომლითაც ის გრძნობს და ცოტად თუ ბევრად მოსაზრებაც შეუძლიან.

გულ-მკერდით ჭინჭველები განირჩევიან ერთი მეორისაგან. მუშა-ჭინჭველას მკერდი ვიწრო აქვს და დედა და მამალ-ჭინჭველას კი უფრო განიერი. ეს იმიტომ, რომ მუშა-ჭინჭველა უფროთა არის,

დედა და მამალი-ჭინჭველა კი ფრთიანი, და განიკრი გულ-მკერდი იმიტომა აქეთ, რომ ზედ ფრთები ასხიათ. დედა და მამალი-ჭინჭველა ფრთიანი იბადებიან და ჰაერში ნავარდობენ იმ დრომდის, ვიდრე დედა-ჭინჭველა კვერცხის დებას არ დაიწყებს. კვერცხის დასადებად ის შედის ბუდეში, თავის ფრთებს თითონვე იკვეცს და სამუდამოდ ბუდეში რჩება. მამალი-ჭინჭველა კი პეპლოაზის შემდეგ კედება.

გულ-მკერდს ქვეით ჭინჭველას სამი წყვილი ფეხი აბია. ჭინჭველის ფეხები თავდება მაგარი ფრჩხილით, ანუ კლანჭით. გულ-მკერდს ორსავე მხარეს რამდენიმე ჩუჩრუტანა აქვს, რომლითაც ჭინჭველა სუნთქავს.

მუცელში აქვს ჭინჭველას ნაწლავები, კუჭი და იქვე მზადდება ერთგვარი სიმჟავე, რომელსაც ჭინჭველის-სიმჟავეს უწოდებენ. მუშა-ჭინჭველა მეტად იკბინება თავის პატარა ბასრი ყბებით და იმ დროს მუცლით ამ ნაებენში ასხავს ჭინჭველის სიმჟავეს, რომელიც ხორცს ძლიერა სწვავს. ზოგს ჭინჭველას სახხელეც იარაღად პატარა ბასრი ნემტარი აქვს მუცელზე.



ტყის ჭინჭველა. 1. მამალი ჭინჭველა. — 2. ა, ბ ძლიერ გადიდებული მუშა-ჭინჭველა. — 3. დედა-ჭინჭველა. — 4. მუშა-ჭინჭველას თავი. — 5. ჭია. — 6. პარკი. — 7, 8. პარკში გახვეული ჭია. — 9. მუშა-ჭინჭველა. — 10. მამალი ჭინჭველა. — 11. დედა-ჭინჭველა.

ებლა ჩვენ ვიცით ჭინჭველის გარეგნობა. შეიძლება იკითხოთ: ჭინჭველა ისე პატარაა და როგორ დაათვალიერეს და შეატყეს ასე დაწვრალებით იმის სხეულის ნაწილებიო? ეს მართლა რომ გასაკვარველია იმისთვის, ვინც არ იცის, რა არის მიკროსკოპი. მიკროსკოპი არის შუშებიანი იარაღი. ამ შუშებს ისეთი თვასება აქვთ, რომ რაც უნდა პატარა ნივთი იყოს, თუნდ თვალითაც არა სჩანდეს, ისე გადაიღებს, რომ ყველაფერს ცხადად დაგანახვებს. მაგალითად, ჭინჭველის თავს რომ დახედოთ მიკროსკოპით, დადა ბურთას ოდენა გამოჩნდება და ყველა ნაწილებს კარგად გაარჩევთ. აი სწორედ ამ მიკროსკოპით დაათვალიერეს ჭინჭველა და შეატყეს მისი სხეულის ნაწილები.


ახლა იმას გეტყვით, თუ როგორ იბადება და იზრდება ჭინჭველა. როცა დედა-ჭინჭველა ჰაერში ნაფარდს ათავებს და შედის ბუდეში, ფრთებს იკვეცს და კვერცხის დებას იწყებს. ჭინჭველის კვერცხი არის ძალიან პატარა, ფერად თეთრი, ან ყვითელი. კვერცხითგან თხუთმეტი დღის ან ერთი თვის შემდეგ გამოდის პატარა, თეთრი და უფეხო ჭია. ჭიას მაგარი ყბები აქვს, ძლიერ ბევრსა სჭამს და ჩქარა იზრდება. ექვს კვარას შემდეგ ის გაიკეთებს პარკს, რომელშიაც რამდენიმე დღე უქრავად არის. პარკში ყოფნის ვადა რომ გათავდება, გამოდის სრული ჭინჭველა.

ეპ. ჭ—ბე



## სამაგიეროს გადახდა

(ფრანგულია)

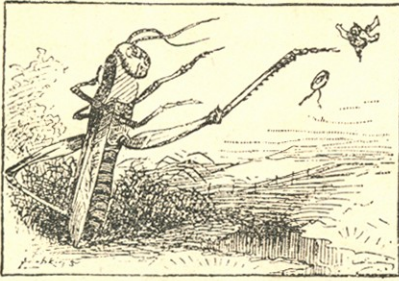

 ბა, ჩემო კალიავ, რას უუურებ, ისტუნე! რაღას ელი? —  
 ეუბნებოდა კუტი-კალიას ერთი ჰატარა ემაწვილი:  
 რატომ არა სტუნაობ? თუ არ იცი, მე გასწავლი, ჩქარა,  
 ისტუნე, ისტუნე რაღა?

— ძალიან დაღაღული  
 ვარ, ჩემო ჰაწიავ! ამ ქალაქ  
 დღეს სულ ვსტუნაობდი, მოვი-  
 ქანცე და ახლა დასვენება მინდა.

— დასვენება გინდა?! ერთი  
 ამას უუურეთ!.. თუ არ ისტუ-  
 ნებ, სხვა რა უნდა გააკეთო?  
 დამცა, მამ მე გასტუნებ!



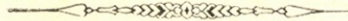
ჰატარა ემაწვილმა სის ტოტი აიღო სელში და და-  
 უწეო კუტი-კალიას ცემა. მაგრამ..... დასეთ, რა მოხდა?  
 კალია გადიდდა ისე, ისე.... ერთი ათად, ერთი ათასად.....  
 შეიქნა კალია დიდი, ემაწვილი იმასთან ესლა კუტი-კალიად  
 სჩანდა. ერთბაშად აიძარბა კალია და კავივით მოიკაკვა თავისი  
 ცალი ფეხი. ისე გასჭიმა, — თითქოს მოღერებული სძალი  
 უჭირავსო, — აისროლა ემაწვილი ჭაერში და თან მიამხა:



— აბა, ჩემო კარგო, ისტუნე, რაღას ელი, რატომ არა სტი! თუ არ ისტუნებ, სხვა რა უნდა გააკეთო? დამცა, მამ მე განსტუნებ!

და ზატარა ემაწვილიც სტის ჭაერში ისე, ისე რომ..... უცბად შიშითა და კანკალით ემაწვილს გამოელვობება.....

ეტეობა, ბევრი აწვალა კუტიკალია, რომ ასეთი ცუდი სისძარბი ნახა.



## მ ე ლ ო რ ო ბ ა

(თ ა მ ა შ ო ბ ა)



ამდენიმე ბავშვი შეიკრიბება ერთად. რაც ბევრი იქნებიან — მით უკეთესი. ამოირჩევენ ვაკე, გაშლილ ადგილს. ყველა ბავშვი სათითაოდ დაიმზადებს ჯოხს, სიგრძით არშინ-ნახევრიანს. ერთს ადგილას მოსჩიქნიან ჯამის პირის ოდენა ორმოს — „სალორეს“. სალორეში ჩაადგებენ კვერცხის ოდენა მრგვალს ხის-ნაჭერს — „ლორს“. ლორის საყარაულოდ დააყენებენ კენჭით ამოჩეხულს ბავშვს — „მელორეს“, რომელსაც ჯოხი აქვს. დანარჩენი ბავშვები „მელორეს“ ირგვლივ შემოერთყვიან, სალორიდამ სამი-ოთხი ნაბიჯის მანძილზედ (მანძილი ბავშვების რაოდენობაზეა დამოკიდებული) და ყველა თავისთვის საკუთარს ორმოს — „ბინას“, ამოითხრის სალორის-მაგივრად.



ყველას ჯოხები აქვთ, ერთი ბოლო ჯოხისა ხელში უჭირავთ და მეორე ბოლო კი საკუთარს ორმოში, ანუ ბინაში, აქვთ ჩადებული.

თვით თამაშობა აი რაშა.

„მელორე“ დაიძახებს: „ჯერიო!“ — და მაშინათვე წრიდამ გადმოხტება ერთი ბავშვი, რომელიც სხვაზედ უფრო მარდია და გამბედავი, დაეცემა „მელორეს“ და ეცდება ჯოხის ერთხელ ან ორჯელ შემორტყმით „ლორი“ სალორიდამ ამოაგდოს. „მელორე“ არ უთმობს, ჯოხითვე იმაგრებს „ლორს“, და თანვე იმასაც ცდილობს, რომ როგორმე დაიჭიროს იმის ორმო, ვინც ამას „ლორს“ ართმევს. ამ გვარად „მელორე“ ორ ცეცხლს შუა: თან ცდილობს „ლორი“ არაეის მოატაცინოს და თან სხვის ორმოს დაჭერაც უნდა. თუ ამან მოასწრო და მებრძოლის ორმოში ჩაყო თავის ჯოხი, მაშინ ეს უკანასკნელი ნაჯობნია: ამან უნდა დასტოვოს თავისი ბინა, დაუთმოს ნამელორალს და თვითონ მელორედ დადგეს. „მელორეს“ ის უფრო უჭირებს საქმეს, რომ დანარჩენი ბავშვებიც ამას ემტერებიან და თავიანთ ამხანაგს ჰშველიან: თუ მოასწრეს, ესენიც არტყმენ ჯოხს ორმოდგან ამოვარდნილს „ლორს“ და შორს სტყორცნიან. „მელორე“-კი თან ლორს უჭრიალდება, ორმოსკენ აბრუნებს, და თან ცდილობს უპატრონო ორმო დაიჭიროს. ეს რომ თავდანებებულს ორმოსკენ გაიქცევა, ორმოს პატრონი ეცდება წინ გაუსწროს (ამ დროს „ლორის“ დევნას თავს ანებებს) და ორმოში ჯოხი ჩაყოს. პატრონმა თავის ორმოში ჯოხის ჩაყოფა თუ მოასწრო, „მელორე“ პირში ჩალა გამოვლებული უბრუნდება „ლორს“, რომელსაც დანარჩენი ბავშვები უწყალოდ ჰპენტავენ და შორსა-და-შორს ერეკებიან.

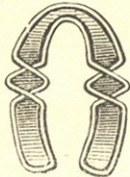
„მელორეც“ და სხვა ბავშვებიც ამ გვარად დაუწყნარებლივ გარბი-გამორბიან — ბინებიდგან „ლორისკენ“ და „ლორიდამ“ ბინისკენ, გააქვთ კიჟინა, ხარხარი. თამაშობას ათავებენ, როცა ყველა მოიღლებდა და მოჰბეზრდებათ. ყველაზედ მეტად დამარცხებული ის არის, ვინც ყველაზედ ხშირად „მელორედ“ იყო. ვისაც მელორობა ასცდა — ყველაზედ მეტად გამარჯვებული ის არის.

საზოგადოდ ამ თამაშობას დიდი მოძრაობა და მხიარულობა მოსდევს.



## მეთევე და მეთევზე

(ზღაპარი-გამოცანა)



ყო ერთი მეთევზე. ერთხელ ზამთარში წავიდა სათევზაოდ. სიცივე-ყინვაში მეთევზე რომ წყალში იდგა და თევზს იჭერდა, გამოუარა ახლოს, სანადიროდ მიმავალმა, ხელმწიფემ თავის ნაზირ-ვეზირებით და ჰკითხა:

—რა დაგმართვია, რვა ოთხს როგორ ვერ გადაამეტეო, რომ ამ სიცივე-ყინვაში არ ჩამდგარიყავ წყალშიო?

—რა ვქნა, შენი ჭირიმე, ოც-და-თორმეტს ვერ გადავანარჩუნეო, — უპასუხა მეთევზემ.

—წისქვილი ისევ კარგად მუშაობსო? ჰკითხა ხელმწიფემ.

—რალა ღროსია, დიდი ხანია მოიშალაო.

—მთაზედ თოვლი მოსულაო.

—ბარშიაც დიდი ხანია ჩამოვიდაო, — უპასუხა მეთევზემ.

—შორს როგორა ხარო?

—დავიახლოვეო.

—ორზედ როგორ-ლა ხარო?

—დავასამეო.

—თხები რომ მოგცე, კარგად ვერ დამიკრეჭავო? — ჰკითხა ბოლოს ხელმწიფემ.

—ისე დავკრიჭო, რომ ტყავიც კი თან გავატანოვო, — მიუგო მეთევზემ.

ხელმწიფეს ძლიერ მოეწონა მეთევზეს პასუხები და, როცა გაშორდა მას, ჰკითხა თავის ნაზირ-ვეზირებს:

—გაიგეთ, რასაცა ვლაპარაკობდით მე და მეთევზეო? ნაზირ-ვეზირებმა მოახსენეს—„ვერაო“.

მაშინ ხელმწიფემ გამოუცხადა: „ვინც ვერ გამოიცნობს ჩვენს ლაპარაკს ამა-და-ამ ვადამდისა, ნაზირ-ვეზირობიდან დავითხოვო“.

ნაზირ-ვეზირებმა მონახეს მეთევზე და შეეხვეწნენ, აესნა მათის ხელმწიფესთან ნალაპარაკევი. მეთევზე დათანხმდა, მხოლოდ იმოდენა გასამჯელო კი მოსთხოვა, რომ ცოლის კაბებიც კი დააყიდინა ვეზირებს.

მეთევზემ თავისი გასამჯელო რომ ჩაიბარა, უთხრა:—ხელმწიფემა მკითხა: „რვა სამუშაო თვეს იმდენი როგორ ვერ იშოვნე, რომ ოთხი ზამთრის თვის საგძალი შეაგენახაო“. მე ვუთხარი: „ოცდა თორმეტ კბილს ვერ გადავანარჩუნეო“,—რასაცა ვშოულობდი, მაშინვე ეჭამდი-მეთქი.

„კბილები ისევე მთლადა გაქვსო?“,—ხელმწიფემა მკითხა; მე ვუთხარი:—დამცვივდა-მეთქი.

„თმაში ქალარა გამოგერიო?“ მე ვუთხარი:—წვერშიაც გამომერია-მეთქი.

„მხედველობაზედ როგორა ხარო?“—მე ვუთხარი:—შორს ველარა ვხედავ-მეთქი.


„მუხლში ღონე გაქვს კიღევო?“—მე ვუთხარი:—ყავარჯნით დავდივარ-მეთქი.

„თხები რომ მკითხა, ეგ კიდე თქვენა ხართო“,—უთხრა მეთევზემ ნაზირ-ვეზირებსა.

ნაზირ-ვეზირები დარჩნენ ისევე თავ-თავის ადგილებზედ, რადგან აუხსნეს ხელმწიფეს მეთევზესთან ნალაპარაკევი, ხოლო მეთევზე კი ძლიერ გამდიდრდა.

## ს ა მ ი მ გ ს ა ვ რ ი

(ი გ ა ვ ი)

 ავადი, სოვდაგარი და გლეხი შორს ვზას მიდიოდნენ. ერთ ღალაგას დიდი მდინარე დახვდათ გადასასვლელი, ცურვა-კი იმათში არავინ იცოდა. იღბალზედ, მეთევზე დაინახეს, რომელიც წყალში ნავით დაცურავდა და ბადეს ისროდა. მოგზაურებმა მე-

თევზეს სთხოვეს: „რაც გინდა გამოგვართვი, ოღონდ გულმა მომიყვანო.“ — „გაყვანიტ გაგიყვანო“ — მიუგო მეთევზემ: „მხოლოდ ნება მომეცით ნაპირას გასვლამდე ორიოდეჯერ მინც ბადე გადავაგდოო.“

მოგზაურები დასთანხმდნენ.

მდინარის შუა გულს რო შევიდნენ, ისე ღონივრად გადისროლა მეთევზემ წყალში ბადე, რომ თავი ველარ შეიმაგრა — ნავიდან წყალში გადავარდა და მორევში ჩაიყურჭუმელაეა.

„არიქათ, ნიჩაბი მოუსვით, თორემ თქვენც ეგ დღე დაგადგებათო“, — გადმოსძახა ვილაცამ მოგზაურებს ნაპირიდან.

თავადმა უთხრა ამხანაგებს: „მე არ მეკადრება, ნიჩაბს ეუსვამდე და თქვენ ისე ისხდეთო“.

სოვდაგარმა სთქვა: „თქვენისთანებს მე ორმოცს ვიყიდი და გავყიდი, მე გემსახუროთ, თქვენ ისე ისხდეთ — რას ეგვანებაო!“

გლენმა სთქვა: „აქაც რომ მე მიმსახუროთო, თქვენს ხელისგანძრევას როდისლა შევესწროო.“

ამასობაში ნავი კარჩხალს მოედო, გადაბრუნდა და სამნიე ერთად ტალღამ გაიტაცა.

ან-მან

## ლოკოკინა და ხვლიკი

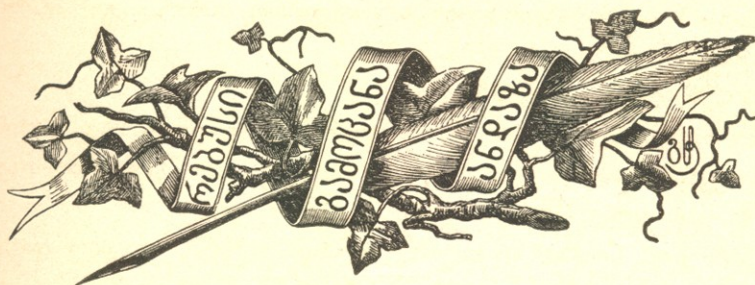
— თქვენ ეი! ჩამომეცალეთ, გზა მომეცით, ხომ მხედეთ, რომ მივრბივარ, — სთქვა ლოკოკინამ.

— ღმერთო ჩემო! — შესძახა ხვლიკმა: მაგას თუ სირბილს უძახი, შენი სეირნობა რალა იქნება?

## მელა და ერკემალა

მშიერმა მელიამ დაინახა, რომ ერკემალი მირბის და მიაქანებს ქვაბის ტოლა ღუმას, და უკან დაედგენა, — ეგონა გზაზედ დაჰვარდება, ავიღებ და გამოვძღვებო.

ირბინა ერკემალმა, ირბინა მელიამ, ერკემალს ღუმა არ დაჰვარდა და მელიას კი უკან დევნაში შიმშილით სული ამოჰხდა.



ანდაზები

1. ცული ხეს შესიოდა: „ნახევარი შენი ბრალია“.
2. არ მინდამ ცხრა ჯამი ღო ჭამაო.
3. აზრუმს კი არა ვყოფილვარ, მაგრამ აზრით კი ვიციო.

გამოცანები

(ქართლში გაგონილი)

ერთსა მინდორსა ხე მიღვა, საჩრდილობელად გრილია,  
მას აქვს თორმეტი ტოტია ფერად-ფერადი, ჩრდილია,  
თითო ტოტს—ოთხ-ოთხი ხილი, საჭმელად მეტად ტკბილია,  
ოთხ-ოთხს ხილს—შვიდ-შვიდი კურკა, გამოსაცნობად ძნელია,—  
ამისი გამომცნობელი არს სობრძნით მოსაწონია. ✓ (წილად)

ერთი კაცი—ორი თავი, ვნახე, მეტად გამიკვირდა,  
თეთრმა თავმა არ-რა მითხრა, არცა სიტყვა მომისმინა,  
შავმა თავმა არაბულად საუბარი გამიხშირა.

ერთი რამე სურიელი ტურფად იღებს ყელსა,  
იმის ყელის მოღერება დაამშვენებს თემსა,  
სასიკვდილოდ სახლს იშენებს, ეფარება ბნელსა.

## (იმერეთში გაგონილი)

ერთი რამე საქონელი უცხოდ გავს რამე პინასა,  
 თეთრი პერანგი აცვია, თავი მიუგავს ინასა,  
 იმის მძებნელი მუშაკი მაზედ არ სმარობს რკინასა,—  
 ბატონსაც მოიმადლებენ, თვითონაც ნახვენ ლხენასა.

ხეა, ხეა, ხეა მბალი, ზედ აბია კახა მბალი,  
 არც იქმევა, არც ისმევა, არცა ზედა გაისვლება.

## ისტორიული გამოცანა

ვის ახსოვს, ის რა ომია, რომ რაც დედა-მიწის ზურგზე ხალხი  
 იყო, ნახევარი სულ ამ ომში გამოვიდა და ომი როგორ გათავდა კი,  
 მართო ერთი კაცი აღმოჩნდა მოკლული?

## სამათქმნელი გამოცანა

მოახერხეთ, ისე ჩამწკრიოთ ექვს რიგად თორმეტი აბაზიანები,  
 რომ ყოველ რიგში ოთხ-ოთხი აბაზიანები ეწყოს.

## ხალხური ლექსები

დაუყარ, ჩემო ქამანჩავ,  
 გაჰყარ-გამოჰყარ ხელია,  
 მშვიდობით მოგიჰამია  
 ჯერ კალო, მერე რთველია.

ამხანაგის მოღალატეს  
 ყელზე ჰკიღია გველია;  
 დედ-მამის მეუღიერეს  
 შიგ უდევს ენის წვერია.

თამარ დედოფალი ვიყავ,  
 დიდი სახელი გავიგდე:  
 უქვოს ვაშენე საყდარი,  
 უწყლოსა წყალი ვადინე,—  
 ამ საქმეების მოქმედმა  
 ცხრა ადლი ტილო წავიდე.

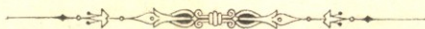
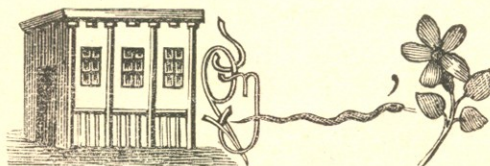
ჩ ქ ა რ ა - გ ა მ ო ს ა თ ქ მ ე ლ ი

1. ნიორი ნანიორალში, რიონი ნარიონალში.
2. შენი ქინძი, კამა, პიტნა, ტარხუნა შენ თუ გექინძ-გეკამ-გე-პიტნ-გეტარხუნება, თორემ მე არაფერი მექინძ-მეკამ-მეპიტნ-მე-ტარხუნება.

შ ა რ ა დ ა

როს გაზაფხული დადგება,  
პირველით მოვფენ მინდორსა;  
ჯერ არაფერი არ ყვავის,  
ის აყვავდება იმ დროსა;  
მეორეს „ლასი“ შეადგენს,  
ბოლოზედ ბუზი მაბია.  
სახელად მთასა ვეკუთენი,  
ზედ თოვლის ხალი მაგია.

რ ე ბ უ ს ი







## „ივერია“

გამოვა 1890 წელსაც იმავე ზომით, როგორც აქამდე.  
ვისაც ჰსურს დაიკვეთოს გაზეთი ამ 1890 წლისათვის,

მ ი ჰ მ ა რ თ ო ს :

**ტფილისში:** ა) თითონ რედაქციას, ნიკოლოზის ქუჩაზედ, ვარანცოვის ძეგლის პირდაპირ, თ. გრუზინსკისეულს სახლებში, № 21;  
ბ) „ქართველთა-შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებების“ კანცელარიას, სასახლის ქუჩაზედ, თავად-აზნაურთა საადგილმამულო ბანკის ქარვასლის გალერეიაში, № 102.

ტფილისის გარედ მცხოვრებთა უნდა დაიბარონ გაზეთი შემდეგის  
ა დ რ ე ს ი თ :

**Въ Тифлисъ. Въ редакцію газеты „ИВЕРІА“.**

რედაქცია ამასთანავე აცხადებს, რომ იგი გაზეთის გაგზავნის გამო პასუხის მგებელ იქნება მარტო იმ ხელის მომწერთა წინაშე, ვინც გაზეთის დაკვეთისათვის შესახვედრს ფულს პირდაპირ რედაქციაში და ან „წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოებების“ კანცელარიაში წარმოადგენს, ანუ გამოგზავნის.

გაზეთი წლით ღირს 10 მან., ნახევარ წლით—6 მანათი.

## ОТКРЫТА ПОДПИСКА

НА ЖУРНАЛЬ ДЛЯ ДѢТЕЙ ШКОЛЬНАГО ВОЗРАСТА

Въ наступающемъ 1890 году „Родникъ“ будетъ издаваться въ томъ же духѣ и направленіи, что и въ минувшія 8 лѣтъ.

Содержаніе „Родника“ составляютъ: I. Стихотворенія, повѣсти, рассказы и сказки (преимущественно народныя). II. Біо-



графіи замѣчательныхъ людей, главнымъ образомъ „людей труда и сильной воли“. III. Историческіе очерки. IV. Статьи научнаго содержания, по различнымъ областямъ знанія. V. Очерки изъ современной жизни. VI. Смѣсь (мелкія статьи). VII. Дѣло и отдыхъ (игры, занятія загадки и проч.)

„Родникъ“ выходитъ ежемѣсячно (въ первыхъ числахъ каждаго мѣсяца) книжками большого формата, не менѣе 7 печатныхъ листовъ каждая, со многими рисунками въ текстѣ, портретами и отдѣльными картинами. Годовое изданіе „Родника“ составляетъ 2 большихъ тома, около 700 страницъ каждый 100—120 рисунками.

„Родникъ“ рекомендованъ и одобренъ ученымъ и учебнымъ Комитетами Мин. Нар. Просв., Святѣйшаго Синода и Собственной Е. И. В. канцеляріи по учрежденіямъ Императрицы Маріи. Удостоенъ малой золотой медали на педагогической выставкѣ Общества Трудолюбія въ Москвѣ, въ 1888 г.

Вмѣстѣ съ „Родникомъ“ можно получать ежемѣсячный педагогическій листокъ „ВОСПИТАНІЕ и ОБУЧЕНІЕ“.

**УСЛОВІЯ ПОДПИСКИ НА „РОДНИКЪ“ 1890 г. прежнія:**

На годъ съ доставкой и пересылкой за 12 книгъ „Родника“ . . . . .	5 руб.
Тоже съ приложеніемъ 12 №№ листка „Воспитаніе и Обученіе“ . . . . .	6 руб.
За границу . . . . .	8 руб.
Отдѣльно листокъ „Воспитаніе и Обученіе“ . . . . .	2 руб.

Адресъ редакціи: С.-Петербургъ, Кирочная ул., д. 25.

Редакторъ-Издательница Е. Сысоева.

Редакторъ Алексѣй Альмедингенъ.



ქართული  
ენების ცენტრი